ACC No 28093

Religion

-fa-e- Zindagi aur Mout)

-S. P.P. 46. Rahman Islami

-tion Mar 1988 - $\frac{1}{8}$ D - Rs - 4-00

Daira press
Hyd.

2278/R01 ACC No. 28093

అంబ - భీష్ముడు

భారతదేశాన్ని శంతన మహారాజు పరిపాలిస్తున్నాడు. గంగాదేవికీ ఇతనికీ వివాహమయింది. వీళ్ళిద్దరికీ పుట్టినవాడే భీష్ముడు.

భీష్ముడు పుట్టిన తర్వాత గంగాదేవి శంతన మహా రాజును విడిచిపెట్టి దేవలోకం వెళ్ళిపోయింది.

శంతనుడు ఒంటరివాడైనాడు. భీష్ముని పెంచుతూ కాలం గడుపుతున్నాడు.

ఒకరోజు శంతనుడు నదీతీరానికి వెళ్ళాడు. చూడ్డానికి ఆ ప్రదేశం యెంతో అందంగావుంది. నిశ్చలంగా, నిర్మలంగా ప్రవహిస్తున్న నది సౌందర్యసీమలా వుంది.

ఆ నదిమీద అనేకమంది బెస్తవాళ్లు చేపలుపట్టుకుంటు న్నారు. చిన్నచిన్న పడవలు నడుపుకుంటూ, పాటలు పాడు కుంటూ నదిలోకి చొచ్చుకుని వెళ్ళిపోతున్నారు.

అక్కడ ఒక అందాల సుందరి కనిపించింది. ఆమె మత్స్యగంధి. తర్వాత ఆమె పేరు సత్యవతిగా కూడా అయింది. ఆమె తన చిన్న పడవను నడుపుకుంటూ, పాట పాడుకుంటూ అటూ యిటూ తిరుగుతున్నది.

శంతనుడు ఆమెసౌందర్యానికి ముగ్ధుడయినాడు. ఆమె
నెలాగయినా వివాహం చేసుకోవాలనుకున్నాడు.

అప్పటికి భీష్ముడు యుక్తవయస్కుడు.

సత్యవతి తండ్రి ఆమెకు పుట్టబోయే కొడుక్కే పట్టాభి
షేకంచేస్తే తన కూతురునిచ్చి వివాహంచేస్తానన్నాడు. శంత
నుడు భీష్ముడికి అన్యాయం చేయడం యిష్టంలేక, సత్యవతి
తండ్రి అడిగినట్లుగా మాట యివ్వలేకపోయాడు.

ఆ విషయం భీష్ముడు తెలుసుకుని తండ్రికిముదంచేకూ
ర్చాలని, సత్యవతి తండ్రి దగ్గరకువెళ్ళి తనసలు పెళ్ళి చేసు
కోనని, సత్యవతి కుమారునికే పట్టాభిషేకం జరుగుతుందని
ప్రతిజ్ఞచేశాడు. సత్యవతికి, శంతన మహారాజుకూ వివాహం
జరిగింది.

కాలక్రమంలో శంతనుడు మరణించాడు. భీష్ముడు
అన్నమాటప్రకారం తన సవతితల్లి కుమారుడైన విచిత్ర
వీర్యుడికి పట్టాభిషేకం చేశాడు.

అంతటితో అతనిబాధ్యత తీరలేదు. వారికివివాహాలు
చేయడంకూడా అతనిమీదే ఉన్నది. లేకపోతే రాజవంశం
ఎలా నిలబడుతుంది?

అదే సమయంలో కాశీరాజు తన ముగ్గురు కుమార్తె
లయిన అంబ, అంబిక, అంబాలికలకు స్వయంవరం చాటిం
చాడు. దేశదేశాల రాజులందరికీ ఆహ్వాన పత్రికలు పంప
బడ్డాయి సాహసవంతులు, యోధులు అయినటువంటి రాజు

కుమారులనే తన కుమార్తెలు వరిస్తారని కూడా కాశీరాజు చాటించాడు. కనుక ఆ రాకుమారులు వారి వారి శౌర్య ప్రతాపాలు అక్కడ ప్రదర్శించవలసి వచ్చింది.

అయితే యిక్కడ ఒక పెద్దచిక్కొచ్చిపడింది. పెద్ద కుమార్తె అయిన అంబ సాల్వరాజును ప్రేమించి తన మనస్సును అర్పించింది. కాశీరాజుకు ఈసంగతి తెలియదు అంబ కూడా తనయొక్క నిర్ణయాన్ని తండ్రికి చెప్పలేదు, చెప్పవలసిన అవసరంగూడా ఉన్నట్లు తానూహించలేదు. కారణ మేమంటే, సాల్వరాజు ఎటూ స్వయంవరానికి వస్తాడు. తన యొక్క శౌర్యపరాక్రమాలు అక్కడ చేరిన సమస్త రాజలోకంముందు ప్రదర్శించి విజయోత్సాహంతో తనను స్వీకరిస్తాడు...అనుకున్నది.

కాని మనం అనుకుండేది ఒకటయితే దేవుడుమరొకటి చేస్తాడు. అంబ విషయంలోకూడా అక్షరాలా అలాగే జరిగింది.

ఎప్పుడయితే ఈ స్వయంవరపు చాటింపు భీష్ముడు విన్నాడో, ఇదే తగిన సమయం అనుకున్నాడు-విచిత్రవీర్యాగులకు తగిన రాజకుమార్తెలను సంపాదించడానికి, అందుకని తాను తన శౌర్య పరాక్రమాలు ప్రదర్శించి ఆ ముగ్గురు రాకుమార్తెలను లాక్కురావడానికి నిర్ణయించుకున్నాడు.

అందుకని భీష్ముడు సాధారణ వ్యక్తిగా, ఎటువంటి పరివారమూ లేకుండా కాశీనగరానికి వచ్చాడు. స్వయంవర వేదిక దగ్గరకు చేరుకున్నాడు. రాజకుమార్తెలు అందంగా అలంకరించుకుని నిలబడియున్నారు. రాజదుస్తులు ధరించారు.

ఎన్నో నగలు పెట్టుకొన్నారు. వారికి ఎదురుగా సింహాసనాల
మీద, ఆసనాలమీద, రకరకాల దుస్తులు ధరించి, దేశపు
నలుమూలలనుంచి వచ్చిన పెద్దపెద్ద రాజులందరూ కూర్చుని
యున్నారు.

భీష్ముడు అందర్నీ ఒక్కసారి చూచాడు.

భీష్ముడు అక్కడ జేరిన సకల రాజసమూహాన్ని ఉద్దే
శించి యుద్ధనినాదంచేశాడు. సింహగర్జనచేశాడు. యుద్ధానికి
రమ్మనమని సవాల్ చేశాడు.

భీష్ముడు ఆ విధంగా సింహనాదం చేస్తూ అక్కడ
కూర్చున్న వారి నందర్నీ యుద్ధానికి రమ్మని పిలుస్తుంటే,
ఎవ్వరూ వారి వారి ఆసనాలనుండి కదల్లేదు. ఒక్కరుగూడా
భీష్ముని సవాలుకు సమాధానం చెప్పినవారు లేరు.

మూడవసారి భీష్ముడుఅలాగేసింహనాదంచేసి, యుద్ధా
నికి సవాలుచేశాడు. అప్పటికీ యెవరూ ముందుకురాలేదు.
భీష్ముడు ముగ్గురు రాచకన్నెలనూ సమీపించాడు. క్షణంలో
వాళ్ళను రథంలోకి చేర్చుకున్నాడు.

భీష్ముడు చేసిన సవాలు ఇంకా ఆ సభామండపంలో
ప్రతిధ్వనిస్తూనేవుంది. యువకులైన, పౌరుషవంతులైన రాజ
కుమారులు కత్తులుతీసి ఎదురునిలిచారు. గుర్రాలు, ఏనుగులు,
రథాలు అన్నీ సిద్ధమైనాయి భీష్ముడ్ని ఎదుర్కోడానికి.

భీష్ముడు విల్లంబు ఎక్కుపెట్టి చిరునవ్వు నవ్వుతూ
నిలబడ్డాడు.

అతనివెనుక రాచకన్నెలు నిలబడియున్నారు విస్మ
హాయులై.

భీష్ముడిలాంటి యుద్ధ విద్యానిపుణుడు లేడు. ధనుర్వి
ద్యలో అతనికి అతనేసాటి. భీష్ముడు పరశురాముని వద్ద ధను
ర్విద్య నేర్చుకున్నాడు.

అన్నివైపులనుండి వస్తున్న రాజకుమారులను బాణ
వర్షంతో నిలుపుచేశాడు. రాక్షసులను జయించడానికి యుద్ధం
చేస్తున్న ఇంద్రుడిలా అనిపిస్తుంది ఆక్షణంలో భీష్ముడ్ని చూచిన
వారికి.

చిరునవ్వుతో యెదురొచ్చిన రాజుల రథాలను విరగ్గొ
ట్టాడు. వారి కవచాలను ఛేదించాడు. వారి గుర్రాలను హత
మార్చాడు. ఏనుగులను వధించాడు. భీష్ముడి ప్రతాపం
ముందు, బాణవర్షంముందు ఇతర రాజులు నిలబడలేక
పోయారు. ఓటమి అంగీకరించారు.

ఆవిధంగా అందర్నీ యుద్ధంలో ఓడించిన తర్వాత విజయ
గర్వంతో జయించి గెలుచుకున్న ముగ్గురు రాకుమార్తెలతో
హస్తినాపురం చేరుకున్నాడు. ముగ్గుర్నీ తన తల్లి అయిన
సత్యవతికి అప్పగించాడు.

వివాహముహూర్తంకూడా యింక యెన్నాళ్ళో లేదు.
చాలదగ్గరలో ఉండడంవల్ల, ముగ్గురు అక్కచెల్లెండ్రలో పెద్ద
దయిన అంబ భీష్ముడ్ని కలుసుకుని ఒక విజ్ఞాపన చేసింది.

"నేను మునుపే సాల్వరాజును ప్రేమించాను. నా మనసు
అతనికి అర్పించాను. మనసొకచోట మనువొకచోటా కుద

రదు. ఆలోచించండి ... నన్ను సాల్వరాజు దగ్గరకు పంపే ఏర్పాట్లు చేయించండి" అని అభ్యర్థించింది.

ఈవిషయం చెప్పడానికిఅంబఎంతో సిగ్గుపడిపోయింది. భయపడింది.

భీష్ముడు అంబవిషయాన్ని తల్లియైన సత్యవతికి నివేదించాడు. మంత్రులు, పురోహితులు గూడా అంబ విషయాన్ని చర్చించారు.

వారు నిజంగా అంబమీద యెంతో జాలి చూపించారు. ఆమె వారి కన్నకూతురైతే ఎంత జాలిగా, దయగా నిర్ణయాలు తీసుకుంటారో ఆ దృష్టితోనే ఆమెను అర్థంచేసుకున్నారు. ఆమె పరిస్థితిని అవగాహనచేసుకున్నారు.

"అమ్మా! ఈ విషయం కడుంగడు విచారనీయం. నీ పరిస్థితిని మేముఅర్థంచేసుకున్నాం.నీకెటువంటిఅన్యాయమూ జరుగదు, నీవు కోరుకున్న, మనసుపడ్డ ప్రియునిదగ్గరకు యధేచ్ఛగా వెళ్ళవచ్చు. నీకు వెంబడే బ్రాహ్మణులుకొంతమంది వస్తారు. నీవుకోరుకొన్న స్త్రీజన పరివారంకూడా నీవెంబడేస్తారు. కనుక దిగులుపడవద్దు" అని చెప్పారు.

అంబ యెంతో సంతోషపడిపోయింది. ఆనందపడిపోయింది. తానుసాల్వరాజుహృదయంపై వాలిపోయి,విశ్రాంతి తీసుకున్నట్లు, సాల్వరాజు ఆమెను ఎంతో ఆప్యాయంగా దగ్గరకు తీసుకున్నట్లు అనుభూతి చెందింది. ఒక్క క్షణకాలం ఊహాలోకాల్లో విహరించింది.

సాల్వనగరం చేరింది.

"రాజా! నేనూ! అంబను నీకోసం వచ్చాను. నన్ను స్వీకరించు రాజా!" అన్నది సాల్వరాజుని చూచి.

కాని సాల్వరాజును ఏదో అజ్ఞానం ఆక్రమించుకొంది. అతనిలో కౌటిల్యం తల విదలించి నిలబడ్డది. అతని కండ్లకు నిజాన్ని నిజాన్నిగా చూచే శక్తి నశించిపోయింది.

అతనిలో క్రోధం పడగలెత్తి నిలబడింది.

భీష్ముని చేతిలో ఓడిపోవడం, పరాభవం చెందడం అతనిలో ఆగ్రహానికి కారణం కావచ్చు. ఏదిఏమైనా అతనిలో రాజలక్షణాలు లోపించాయి.వీరునికి ఉండవలసిన కళ, కాంతి అతనిలో తరిగిపోయాయి.

నిజం చెప్పాలంటే సాల్వుడు వీరుడుగాదు. ఒట్టి పిరికివాడు. అంబ అంతటి దుర్బలుడ్ని ప్రేమించడంలో గట్టి పొరబాటు చేసిందనే చెప్పాలి.

అంబ "రాజా! నేను వచ్చాను" అనగానే సాల్వుడు చాలా ఎకసక్కెంగా అవహేళనగా చూచాడు అంబ వేపు.

ఆమెను చూచి నవ్వాడు హేళనగా.

అంబ అవమానంతో కుంచించుకుపోయింది.

"నాకసలు భార్య అవసరంలేదు. నేనసలు పెళ్ళి చేసుకోను. అయినా భీష్ముడు ఒకానొక వ్యక్తికోసం తీసుకుపోబడిన వధువును నేను స్వీకరించను. ఇంతదూరం రావడం ఎందుకూ! అతను రథంలో యెక్కించుకుని తీసుకుపోయేటప్పుడు నోరుమూసుకుని వెళ్ళిపోయినదానివి మళ్ళీ యిప్పుడు

ఏముఖం పెట్టుకుని వచ్చావు. మర్యాదగా మళ్ళీ హస్తినా పురం వెళ్ళిపో!" అని ఎత్తిపొడుపులతో ఆమెను బాధించాడు సాల్వుడు.

అంబ ఏడ్చింది.

"నన్ను నమ్మండి. నేను బలవంతంగా తీసుకుపోబడ్డాన్ని. నేను నోరు పిడిచి చెప్పే అవకాశంకూడా లేదు కదా! ఒక ప్రక్క భీష్ముడి యుద్ధం, మరో ప్రక్క ఇతర రాజుల గందరగోళం, మారణకాండ... ఈభీభత్సంలో నే నెవరితో చెప్పను.

"నామాట వినేవా రెవరు ఆ సమయంలో.

"నేను యెంత యిదిగా యేడ్చానో మీకు తెలియదు.

"తర్వాత అవకాశం దొరికింది. భీష్ముడికి చెప్పాను. నన్ను మీ దగ్గరకు సకల పరివారంతో సగౌరవంగా పంపించాడు. ఈ బ్రాహ్మణులను అడగండి, ఈ స్త్రీ జనాన్ని అడగండి" అంబ యెంత ఇదిగానో, యెన్ని విధాలుగానో బతిమిలాడి చెప్పింది.

కాని సాల్వుడి హృదయం కరగలేదు. ఆమె అంటే అతను సంపూర్తిగా మారిపోయాడు. ఆమెతనహృదయాన్ని ఎంతగానో బహిర్గతంచేసినా, ఒకటి రెండుసార్లు తననేనమ్ముకున్నానని చెప్పినా, తన జీవితమంతా అతనితోటే ముడివడి ఉన్నదని చెప్పినా, సాల్వుడు ఏమాత్రం వినిపించుకోలేదు సరిగదా ఆమె ఆశలన్నీ అడియాశలు చేశాడు.

ఆమె రోదన అరణ్యరోదనే అయింది తప్ప ఫలితం కొద్దిగాకూడా లేకుండాపోయింది. ఏమాత్రపు కనీస గౌరవం గానీ, మర్యాదగాని సాల్వుడు ఆమెపై ప్రదర్శించలేదు.

అంబలో ఓర్పు నశించిపోయింది. సాల్వుడిక తనను స్వీకరించడనే నిర్ణయానికి వచ్చేసింది. ఆమెలో కోపం చోటు చేసుకుంది. ఆమె కోడెత్రాచులా లేచి నిలబడి "రాజా! నిరప రాధిని నన్ను నిరాదరణ చేయడమే కాకుండా, అవమానం కూడా చేశావు. కానీ నా సచ్ఛీలతే నన్ను కాపాడుతుంది. సత్యానికి ఎప్పుడూ పరాజయంలేదు" అని ఆమె అక్కడ నుండి బయటకు వచ్చేసింది.

తనతో వచ్చిన దాసదాసీ జనాలు, బ్రాహ్మణులు ఎక్కడివాళ్ళక్కడికి వెళ్ళిపోయారు.

తాను అవమానంతో కృంగి కృశించిపోయింది. ఏం చేయాలో తోచలేదు. ఎక్కడికి వెళ్ళాలో అర్థంకాలేదు. అరణ్యంలో పడిపోతుంది.

అరణ్యంలో ఒక ఋషి ఆశ్రమానికి వచ్చిచేరింది. అది తన తాతగారి ఆశ్రమమే. ఆ రాత్రికి తాను అక్కడ విశ్రాంతి తీసుకుంది.

హృదయమంతా బాధతో మెలితిరిగిపోతుంది. మన సంతా గంద్రగోళంగావుంది.

తాను తిరస్కరించబడింది, వంచించబడింది, అవమా నించబడింది, ఘోరమయిన ఉపద్రవంలోకి నెట్టివేయబడింది. ఎవరు దీనికి బాధ్యులు! సాల్వుడా...భీష్ముడా...! ఎవరు బాధ్యులు? ఎవర్ని నిందించాలి?

"నే నసలు అప్పుడే భీష్ముడికి చెప్పి వుండాల్సింది. తప్పుచేశాను, రథంలోనే చెప్పివుంటే నన్ను వదలి మిగతా నా చెల్లెళ్ళను తీసుకునిపోయి వుండేవాడు, నాకీ బాధ తప్పి వుండేది.

"అయినా! మా తండ్రికూడా గొప్ప పొరపాటే చేశాడు. తొందరపడి శౌర్య పరాక్రమాలు ప్రదర్శించే చాటింపుచేసి యుండకూడదు. నా కూతుర్లు నాకు తెచ్చే సంపద నా అల్లుండ్ర శౌర్య పరాక్రమాలే అని అతను చాటింపువేసి వుండకూడదు" అనుకున్నది.

మరునిమిషంలో ఆమె మనసు భీష్ముని పైకిపోయింది.

"భీష్ముడు నన్నసలు తీసుకెళ్ళకుండా వుండినట్లయితే, తీరా తీసుకెళ్ళినవాడు మళ్ళీ సాల్వుడిదగ్గరకు పంపడానికి తిరస్కరించి యుండినట్లయితే ఈ గొడవే రాకపోను. ఈ యమబాధ నేను పడకపోయియుందును.

"హస్తినాపురం పోయినదాన్ని పోయినట్లుఊరుకుంటే సరిపోయేది. నేనే ఆ భీష్ముడికి ఆ విషయాలన్నీ చెప్పిసాల్వుడి దగ్గరకు పంపమని అడక్కుండా ఉండాల్సింది" అని రకరకాలుగా తనను తాను నిందించుకుంది. తండ్రినికూడా నిందించింది అంబ.

దాని తాను భర్తగా పరిగణించుకున్న సాల్వుడ్ని మాత్రం ఆమె నిందించలేకపోయింది. అతన్ని తప్పుపట్టలేకపోయింది. బహుశా ఆమె అతన్ని ఇంకా ప్రేమిస్తూనే వుందన్న మాట! అందుకు నిదర్శనమే అతనిలో ఆమెకు తప్పుదొరక్క

పోవడం. తప్పంతా తనదే అనుకుంటుందిగానీ, సాల్వుడ్ని మాత్రం ప్రేమించడానికే నిర్ణయించుకుంది, అతనుక్షమించరాని అవమానం చేసినా!

అతనియొక్క నిర్బలత్వాన్నీ, చేతకానితనాన్ని ఆమె ఊహించుకోలేకపోయింది. ఒక చిన్నపరీక్షలో సాల్వుడు ఓడిపోయాడు.

“ఇంక నాకీ ప్రపంచంతో పనేమిటి? రెండువిధాలా చెడ్డాను. సాల్వుడా తిరస్కరించాడు. హాస్తినాపురమా వెళ్ళలేను. భీష్ముడు మాత్రం మళ్ళీ తనసోదరునికొరకు స్వీకరిస్తాడని నమ్మకమేముంది?

“ఇంక ఒక్కటేమార్గం. కఠిన తపస్సు” ఒక నిర్ణయానికి వచ్చేసింది అంబ.

ఆమెలో ఒకవిధమైన స్వస్థత చేకూరింది.

ఆశ్రమంలోని వృద్ధుల సాయం కోరింది.

ఆమె మనస్సు క్రమక్రమంగా భీష్ముడిపైకి మరలింది. అది పగగా మారింది. ఆమె పతనానికి కారణం భీష్ముడే.

భీష్మ వినాశనమే ఆమె ధ్యేయంగా మారింది. ఆమెలోని సర్వశక్తులూ భీష్మ వినాశనానికే ఉపయోగించదలచుకుంది.

◆ ◆ ◆

అంబ అంటే అందరిలో ఒకవిధమైనజాలి చోటు చేసుకుంది.

అంత చిన్న వయస్సులో ఎంతటి విపత్తు సంభవించిం

దని, చాలామంది ఋషులు, మునులు ఆమెనుచూచి జాలి పడ్డారు.

కొన్ని సంవత్సరాల తర్వాత...

అంబయొక్క దయనీయమైన స్థితికి పరశురాముడుజాలి పడ్డాడు. తన శిష్యుడే అయినప్పటికీ భీష్మునిమీద యుద్ధం ప్రకటించాడు.

భీష్ముడుకూడా యుద్ధానికి సిద్ధపడ్డాడు.

గురుశిష్యులిద్దరూ ఘోరమైన సంగ్రామం చేశారు కానీ, ఎవరికి ఎవరూ తీసిపోలేదు.

దేవతలందరూ ఈ సంగ్రామంచూచి అదిరిపోయారు. ఇహ లాభంలేదని దేవతలు కల్పించుకుని యుద్ధాన్ని ముగింపచేశారు.

"అంబా! నీకు జరిగిన అన్యాయానికినేను చాలా బాధ పడుతున్నాను. నీకు న్యాయం చేకూర్చలేకపోయాను. మా యిద్దరిమధ్యా జరిగిన యుద్ధం ముగించకతప్పలేదు" అన్నాడు పరశురాముడు.

అంబ అతనికి మ్రొక్కి, "దేవా! ఇప్పుడు జరిగిన యుద్ధానికి ఫలితమేదైనా కానీయండి. మీవంటిమహావీరులు దైవాంశ సంభూతులు, యుద్ధనీతి విశారదులు, వీరవ్రతాపులు చేసే యుద్ధాన్ని కళ్ళారా చూచేభాగ్యం కలిగింది. నాకోరకు మీరు తీసుకున్న నిర్ణయానికి నా ధన్యవాదాలు.

"అయితే ఒక్క విషయం వినండి. నే నింక యెవరి

సహాయమూ కోరను. నాకై నేనే భీష్మసంహారానికి కావల్సిన మార్గాలు వెదుక్కుంటాను" అని తన నిశ్చయాన్ని తెలియజేసింది.

పరశురాముడు, ఆమెయొక్క కోమల కంఠస్వరంనుంచి కఠిన నిర్ణయాలు రావడం, అందునా భీష్ముడివంటి మహావీరుణ్ని చంపడానికి నిర్ణయాలు తీసుకోవటం చూస్తే అశానికి నవ్వొచ్చింది.

కాని అంబ అంతటితో నిరుత్సాహపడలేదు "కాని! ఏం చేయగలం. దేవతలుకూడా నాకు సాయపడేస్థితిలో లేరు. కనుక నా మార్గమేదో నేనే నిర్ణయించుకోవాలి. నా మీదే నేను ఆధారపడాలి" అనుకున్నది.

ఇక్కడినుండి ఆమెయొక్క నడవడికలో తీవ్రమైన మార్పు వచ్చింది. నెల నెలా ఆమె ఉపవాసాలుంటున్నది. తీవ్రమైన తపస్సు చేస్తున్నది. అందమూ, సౌకుమార్యమూ ఆమెలో నశించిపోయాయి. ఆమె కేశాలు జడలు కట్టిపోయాయి. రోజురోజుకు మనిషి సన్నగా చీపురుపుల్లలా అయిపోయింది.

కొన్ని గంటల పర్యంతం, ఒకోసారి రోజులవరకూ నిశ్శబ్దంగా నిలబడిపోతుంది. చూచిన వాళ్ళకు శిలావిగ్రహమా అన్న భ్రమ కలుగుతుంది. ఈవిధంగా అనాధారణ తపస్సు ప్రారంభించింది. ఆమెయొక్క తీవ్రతకు, తపోవేడిమికి స్వర్గంలోకూడా తట్టుకోలేకపోయింది.

ప్రతివారూ ఆమెను బ్రతిమిలాడుకున్నారు. ఈ కఠోరం తపస్సును ఉపసంహరించుకోమని, ఆశ్రమవాసులైన

ఋషులు, మునులు ఎంతో చెప్పిచూచారు తండ్రి కాశీరాజు కూడా జరిగిన విషాదచరిత్రనంతా విని, చేసేదిలేక కుమార్తె వద్దకు మంత్రులను పంపించాడు. ఈ కఠిన నిర్ణయాన్ని మార్చుకోమని, సుఖజీవితాన్ని జీవించమని. కాని ఆమె అందర్నీ పెడచెవిని పెట్టింది. పైగా, మునుపటికంటే రెట్టింపు శక్తితో తన తపస్సును, వైరాగ్యాన్ని సాగించింది.

అక్కడనుండి తీర్థయాత్రలు చేయడం ప్రారంభించింది. పవిత్ర నదులలో స్నానంచేయడం, కఠిన వ్రతాలు ఆచరించడం ప్రారంభించింది. కఠినమైన దీక్షలు తీసుకుంది. తన ధ్యేయమల్లా భీష్మ వధ!

ఒకరోజు...

ఆమె గంగానదిలో స్నానం చేస్తుంది.

గంగ-ఎవరో కాదుగా! భీష్ముడ్ని కన్న తల్లేగా!

గంగ అడిగింది. "అంబా! ఎందుకమ్మా యింతటి కఠిన తపస్సు చేస్తున్నావు. కఠిన వ్రతాలు ఆచరిస్తున్నావు" అని.

"ఎందుకా! నా జీవితాన్ని నాశనం చేసినవాడ్ని నాశనం చేయడమే నా ధ్యేయం. అందుకే ఈ తపస్సంతా!" అన్నది అంబ అమాయకంగా.

"ఎవరమ్మా! అతడు?" అన్నది గంగ.

"భీష్ముడు" అన్నది అంబ.

గంగ విచలితురాలయింది. కోపించింది.

"అంబా! భీష్ముడు యెవరనుకున్నావు! నా కన్న

కొడుకు. నీవు నీ ప్రయత్నంలో మార్పు తెచ్చుకోపోతే తీవ్ర మైన పరిణామాలను ఎదుర్కోవలసివస్తుంది. జాగ్రత్త!"- హెచ్చరించింది గంగ.

"గంగాభవానీ!... కొడుకనే మమకారం నీకుంటే ఉండొచ్చుగాక. విరోధనే పగ నాలో అగ్నిలా రగులుకుంటుంది. నా నూరేళ్ళ నిండు జీవితాన్ని సర్వనాశనం చేశాడు. నేనిప్పుడు అటు ఆడదాన్నిదాక, మగవాడ్నిగాక, అశాంతితో దహించుకుపోతున్నాను. భీష్ముడు సంహరించబడేంతవరకూ నాకు శాంతిలేదు. నా ప్రయత్నానికి లోపం రాదు"- అన్నది అంబ కఠినంగా.

ఆమె శివుడ్ని గూర్చి ఘోరంగా తపస్సు ప్రారంభించింది.

పరమశివుడు ఆమె తపస్సు మెచ్చుకుని ప్రత్యక్షమయి నాడు.

"అంబా!...నీ తపస్సుకు మెచ్చుకున్నాను. ఏం వరం కావాలో కోరుకో!"—అన్నాడు శివుడు.

అంబ, అతని పాదాలముందు వాలి,ఎంతో భక్తిప్రపత్తులతో, వినయంతో కోరింది.

"భీష్మ పతనం"—అని.

"నీ కోరిక నెరవేరుతుంది"— అని పరమశివుడు వర మిచ్చాడు.

అంబ ఆనందానికి అవధుల్లేకపోయాయి.అప్పుడు అంబ అడిగింది.

"శివా! నేను ఆడదాన్ని. యుద్ధంలో నేనెలా విజయం సాధించగలను? నా స్త్రీ హృదయం రాయైనమాట వాస్తవమే అయినప్పటికీ నాకు ఒక వాగ్దానం చేయండి—నాకై నేనే యుద్ధంలో భీష్ముణ్ణి చంపగలుగుదునని" అని అడిగింది అంబ శివుణ్ణి.

అప్పుడు శివుడిలా అన్నాడు. "నా మాటలెప్పుడూ తప్పవు. కొన్నాళ్ళతర్వాత నీవు పునర్జన్మ ఎత్తవలసి ఉంటుంది. ఆ తర్వాత పురుషరూపం దాల్చవలసి యుంటుంది. అప్పుడు నీవు భయంకరమైన యుద్ధవీరుడవు కాగలవు. ప్రస్తుత జీవితస్మృతులతో యుద్ధనైపుణ్యంగల వీరుడవవుతావు. నీవు, నీ చేతులతో భీష్మ సంహారం చేయగలవు."

అని చెప్పి శివుడు అంతర్ధానమైనాడు.

అంబ వెంటనే అడవినుండి ఎండు కట్టెలు ప్రోగు చేయడం ప్రారంభించింది. యమునా నది ఒడ్డున చితిపేర్చింది. భగభగమని మండుతున్న మంటల్లోకి వెళుతూ వెళుతూ గూడా ఇలా చెప్పింది పలుమార్లు "ఈ దేహత్యాగం కేవలం భీష్మ సంహారానికే చేస్తున్నాను. క్రొత్త దేహం పొంది భీష్ముణ్ణి సంహరించేస్తాను. అందుకే యిప్పుడు ఈ అగ్నిప్రవేశం చేస్తున్నాను"—అన్నది.

◆ ◆ ◆

పాంచాల దేశాన్ని ద్రుపదుడనే రాజు పరిపాలిస్తున్నాడు. అతను గొప్ప శివభక్తుడు. ప్రతి నిత్యమూ శివారాధన, ప్రార్థన చేస్తూనే ఉంటాడు.

అతనికి సంతానం లేదు.

ఇతను ప్రతి నిత్యమూ శివుణ్ని ఆరాధిస్తూ, ఒక కొడుకుని ప్రసాదించమని వేడుకునేవాడు. కూతురు వద్దనే వాడు.

ఒకరోజు శివుడు ప్రత్యక్షమైనాడు.

"ద్రుపదా! నీమనోగతం నాకు తెలుసు. నీవు కుమారుడు కావాలని నన్నుగూర్చి ప్రతి నిత్యం ప్రార్థనలు చేస్తున్నావు. కొద్దికాలంలోనే నీకొక బిడ్డ కలుగబోతుంది. అది మొదట్లో కుమార్తెగానే ఉంటుంది. తర్వాతికాలంలో కుమారుడుగా మారుతుంది"—అని చెప్పాడు.

శివాజ్ఞ లేంది చీమైనా కుట్టదని సామెత. శివుడిచ్చిన వరం యెలా తప్పుతుంది. జరిగితీరవలసిందే.

ద్రుపదుడికి కుమార్తె జన్మించింది. ఆమే "శిఖండిని" ఆ బిడ్డను కొడుకులా పెంచాడు ద్రుపదుడు. అప్పుడే "శిఖండి" అనే పేరు చలామణి అయింది.

ఆమె ఒక యక్షుణ్ని ప్రార్థించి తనను "పూర్ణ పురుషుడి"గా మార్చమని అర్థించింది. అతని ప్రభావం వల్లనే, తర్వాత తర్వాత ఆమె నిజమైన పూర్ణపురుషుడిగా మారిపోయింది. ఆ యక్షుడు తనయొక్క ప్రకాశవంతమైన రూపాన్ని అతని యవ్వనాన్ని, సర్వశక్తులనూ ఆమెకు ప్రసాదించి, తాను ఆమె స్థానే స్త్రీగా మారిపోయాడు.

మొదట్లో స్త్రీగా జన్మించి, తర్వాత పురుషుడిగా మారి శిఖండిగా, కన్యగా, యోధుడుగా పిలువబడింది అని ఆనాటి ప్రజలందరూ అనుకున్నారు.

కాని. భీష్ముడికి తెలుసు...ఆ శిఖండి అంబ తప్ప వేరే కాదనీ, ఈ శిఖండి జననం, తన వినాశనానికేనని...

◆ ◆ ◆ ◆

కురుక్షేత్ర మహా సంగ్రామంలో ఎంతోమంది మహా వీరులు నశించిపోతున్నారు. ఎన్నెన్నో గుర్రాలూ, ఏనుగులు చచ్చి పడిపోతున్నాయి, రథాలు తునా తునకలయిపోతున్నాయి.

భూదేవి రక్తవాహినులతో స్నానంచేసిందా అన్నట్లు ఎక్కడ చూచినా నెత్తురు ఏరులై పారుతున్నది. శవాల గుట్టలు...మృత్యుదేవత స్వైరవిహారం చేసిందా క్షేత్రాన్నంతా...

అప్పటికి తొమ్మిది రోజుల యుద్ధం పూర్తయింది.

ఆరోజు పదోరోజు...ప్రచండ సమరం సాగిపోతుంది.

భీష్మునకు తీవ్రంగా గాయపర్చబడ్డాడు.

భీష్ముని మనసు ఒక్కసారి వెనక్కుతిరిగి చూచింది. అవి భీష్ముడు యవ్వనంలో ఉన్న రోజులు. రాజభోగాలు అనుభవించవలసిన భీష్ముడు, తండ్రికోసం మత్స్యరాజుకు చేసిన వాగ్దానం ఆతనికి గుర్తుకొచ్చింది. అప్పుడేతను చేసిన త్యాగానికి, తండ్రిఅయిన శంతనుడు భీష్మునికి ఒక ఆశీస్సు అందించాడు.

"నాయనా! భీష్మా!...నీవు సాధారణ వ్యక్తివిగాదు. నిండు యవ్వనంలో ఉండి, ఎన్నెన్నో భోగాలు అనుభవించ

వలసిన వయసులో, తండ్రికోసం నీ సర్వస్వం త్యాగం చేశావు. నీ చరిత్ర అజరామరమవుతుంది. అంతేగాదు!...నీ యిష్టం లేకుండా మృత్యుదేవత నిన్ను సమీపించలేదు" అని వర మిచ్చాడు శంతనుడు.

ఆ శుభాశీస్సు అతని కిప్పుడు గుర్తొచ్చింది.

అతని జీవితమంతా యుద్ధాలతోటే సరిపోయింది.

ఇప్పుడు, ఈకురుక్షేత్ర మహాసంగ్రామంలో రోజులు గడుస్తున్నాయేగాని, విజయం ఎటువరిస్తుందో చెప్పలేకుండా యున్నారు.

"పాండవుల కోర్కె న్యాయమైంది. ధర్మ సమ్మత మైంది. ఐదుగురకు ఐదు వూళ్ళైనా యిమ్మనమని అడగటం పాండవుల విజ్ఞతను, అనవసరపు మారణకాండ నివారణను సూచిస్తున్నది. కానీ దుర్యోధనాదుల దుర్మార్గం వాళ్ళనే దహించివేస్తున్నది. కాని, నేను దుర్యోధనాదులపక్షం నిలబడి నా శక్తిసామర్థ్యాలు, నేర్పు ప్రదర్శించి పోరాడుతున్నా, పాండవులను జయించడం కష్టసాధ్యంగానేఉంది. యుధిష్టరుడి సైన్యంలో అగ్రభాగంలో ఎవరున్నా, విచక్షణారహితంగా ఖండించి పారవేస్తూనేఉన్నాను. అయినా విజయం అందుబాటులో ఉన్నట్లు కన్పించడంలేదు" అనుకున్నాడు భీష్ముడు.

సూర్యుడు తనతీవ్ర కిరణాలతో సకలశక్తిని ఆవిరిచేసి పారేసినట్లు, తను, శత్రుసైన్యాన్ని హరించిపారేస్తున్నాడు. ఆ మహాయుద్ధంలో సైనికులు భీష్ముడిన్ని తేరపారచూడలేకపోతు

న్నారు. చూచినంతమాత్రంచేత అచేతనులై, నిర్బలులై పరుగిడి పారిపోతున్నారు.

ఈ విధంగా తొమ్మిదిరోజుల యుద్ధంగడిచిపోయింది.

రాత్రి...

పాండవులూ, సైన్యాధిపతులు, శ్రీకృష్ణపరమాత్మ, అందరూ ఒకచోట చేరి యుద్ధం విషయాలు చర్చ చేస్తున్నారు.

వాళ్ళొక నిర్ణయానికి వచ్చారు.

"భీష్ముడు బ్రతికియున్నంతకాలం మనకు విజయం చేకూరడమనేదిఅసంభవం. అందువల్ల ఎలాగైనాసరేభీష్ముడ్ని సంహరించకతప్పదు. ఇది అర్జునుడే చేయాలి ఎప్పుడో అర్జునుడు ఆ విధంగా ప్రతిజ్ఞ కూడా చేసియున్నాడు. అయినప్పటికి భీష్ముడ్ని చంపడం ఎలా?" యుధిష్టరుడు అడిగాడు.

ఎవరూ ఏ విధమైన సలహా చెప్పలేదు.

"భీష్ముడు అజేయుడు, మరణం అతన్ని అతని అనుజ్ఞ లేకుండా తాకలేదు. అందువల్ల అతన్ని చంపడానికి ఎవరు తగినవారు?" అని పాండవులు తర్జనభర్జనపడ్డారు.

"ఆరహస్యం నాదగ్గరుంది. మనం యుద్ధానికిసన్నద్ధుల మాతున్న సమయంలో పితామహుడు నాకొక వాగ్దానం చేశాడు, ఆయన మన పక్షంలో నిలబడి పోరాటం చేయక పోయినప్పటికీ, మనకు సలహా యివ్వడానికి ఎప్పుడూ సర్వ సన్నద్ధంగా ఉంటానని చెప్పాడు. అందువల్ల అతని మరణ రహస్యమేదో అతన్నే అడిగి తెలుసుకుందాము. అతను

మనకు తప్పక యిందులో సాయపడతా..." అన్నాడు ధర్మరాజు.

ఈసలహా అందరకూ నచ్చినట్లే తోచింది. ఖడ్గకవచాదులన్నీ తీసి అవతలపెట్టి, నిరాయుధులై అందరూ భీష్ముని శిబిరానికి వెళ్ళారు.

పాండవులు, కృష్ణుడు, ఆ సమయంలో అలారావడం, భీష్ముడిన్ని ఎంతగానో ఆనందపరిచింది. ఆయన హృదయపూర్వకంగా, ఆప్యాయంగా వాళ్ళని ఆహ్వానించి, మంచీ చెడ్డా అడిగి తెలుసుకున్నాడు.

'నాయనలారా! ఏమిటి? ఇంత రాత్రివేళ ఎందుకిలా వచ్చారు? నేనేమైనా మీకు సాయపడవలసిన అవసరముందా! ధర్మబద్ధమైన సాయం చేయడానికి నే నెప్పుడూ సిద్ధమే. చెప్పండి" అన్నాడు భీష్ముడు.

పాండవులు శ్రీకృష్ణపరమాత్మతో సహా ఆయనకు ఎదురుగా వరుసగా నిలబడ్డారు. ధైర్యంచేసి ఎవ్వరూ భీష్మునికి వారు వచ్చినపని చెప్పడానికి సిగ్గుపడ్డారు, భయపడ్డారు.

అప్పుడు ధర్మరాజే అన్నాడు.

"పితామహా! క్షమించాలి. తన్నుమాలిన ధర్మం మొదలుచెడ్డ బేరం. మా ఆత్మరక్షణ కొరకు మేము ప్రయత్నించడంలో తప్పులేదు కదా! పితామహా!...నీవు రణరంగంలో ఉన్నంతసేపూ పాండవులు విజయం పొందడం అనేది కలలోని వార్త. కనుక నీ మరణరహస్యం మాకు చెప్పి, మాచేత చంపబడి, లెక్కకు మిక్కుటంగా వధించబడుతున్న మా

సైన్యాన్ని కాపాడు. మాకు విజయం చేకూర్చు" అన్నాడు ధర్మరాజు.

భీష్ముని ముఖ ఒక్కసారిగా గంభీరంగా మారిపోయింది. ధర్మరాజుకు తానుచేసిన వాగ్దానం గుర్తుకొచ్చింది ఆవాగ్దానం యిప్పుడుపయోగించుకోడానికిపాండవులువచ్చారని గ్రహించడానికి భీష్మునికి ఎంతోసేపు పట్టలేదు.

తెల్లని మీసాల మధ్యనుండి నిష్కాపట్యంతోకూడుకొన్న, సర్మలమైన చిరునవ్వు వెలువడింది భీష్మునికి.

"ధర్మజ! నిజమే నాయనా! నిజంగా మీరు నన్ను వధించవలసిందే. మీరు ఈ యుద్ధంలో విజయం సాధించాలంటే నన్ను తప్పక వధించవలసిందే. నేను జీవించియున్నంత కాలం ఈయుద్ధంలో మీకు విజయమన్నది గగనకుసుమమే. అందువల్ల మీరు చేయగలిగిందేమీ లేదు... సాధ్యమైనంత తొందరలో నన్ను కడతేర్చడంతప్ప" అన్నాడు భీష్ముడు.

"అదే పితామహా! అదే...ఆ విషయాన్నే చెప్పమని ప్రాధేయపడుతున్నాము. ఆ రహస్యమేమిటో చెప్పు" అన్నాడు ధర్మజుడు.

భీష్ముడు మరోసారి చిన్నగా నవ్వుకుని, ధర్మరాజు భుజంమీద చేయి వేసి తడుతూ—

"ఈవృద్ధ పితామహుడ్ని చంపడానికి అంతగాతొందరెందుకు పడతావు ధర్మరాజా!... నిదానించు"—అని ఆలోచనగా ఒక్కసారి కళ్ళుమూసుకుని, "నేను యుద్ధం చేయని వ్యక్తులుకొందరున్నారు. నిరాయుధుడైనవాడితోనూ అనాగరికునితోనూ, స్త్రీలతోనూ నేను యుద్ధం చేయను. వీరిచేత పరివృతుడైనవాడు, ఎవరైనా నన్ను సులభంగా

సంహరించవచ్చు. అయితే మరో హెచ్చరికగూడా చేస్తు న్నాను. ధర్మరాజా! నేను ఇటు అర్జునుని బాణంచేతగానీ, లేదా శ్రీకృష్ణుని చక్రాయుధంచేతగానీ మాత్రమే మరణిస్తాను. అంతేగాని అన్యులచేతిలో నేను మరణించను" అన్నాడు భీష్ముడు.

ఆ మాటకు అర్జునుని ముఖం వ్యధతో, బాధతో మలినమైపోయింది. మనసు మూలిగింది.

"నేనా! నేనా! నా పితామహుడ్ని నేను వధించాలా? నేను చేయలేను. ఈ దారుణం నేను చేయలేను. పితామహుడ్ని నాచేతుల్తో నేను వధించలేను. నాచేతకాదు. నా చేతకాదు" దుఃఖించాడు అర్జునుడు.

మళ్ళీ అర్జునుడే అన్నాడు కళ్ళనీళ్ళు తుడుచుకుంటూ.

"నా బాల్యంలో పితామహుడు నన్ను తన ఒడిలో కూర్చోబెట్టుకుని ఆడించాడు. ఆ ఆడించేటప్పుడు నే నన్నాను "నాన్నా! నాన్నా!" అని. కాని పితామహుడు అన్నాడు. "నేను నాన్ననుకాదురా! నీ నాన్నకు నాన్నను" అని. భగ వాన్! ఇదెక్కడిఘోరం. అటువంటి మహనీయుడ్ని తాతను, నన్ను పెంచిన తాతను, నన్నెత్తుకుని ఆడించిన తాతను, ఇప్పుడు ఈ నా చేతుల్తోనే వధించాలా!

"ఈ సర్వ సైన్యమంతా నశించిపోతే పోనీగాక, యుద్ధంలో విజయం రాకపోతే పోయింది, నేను మరణించినా నా కిష్టమేగానీ నేనుమాత్రం పితామహుడ్ని వధించలేను" అని అర్జునుడు ప్రేమతో పెనగొనిన దుఃఖంతో కుమిలి

పోయాడు. కృంగిపోయాడు. వివశుడైనాడు. పసిపిల్లవాడిలా వెక్కి వెక్కి ఏడ్చాను.

అప్పుడు శ్రీకృష్ణపరమాత్మ అర్జునుడ్ని దగ్గరకు తీసుకున్నాడు. సుతారంగా వీపుమీద తడుతూ,

"బావా! క్షత్రియధర్మాన్ని విస్మరించకూడదు. నీవు క్షత్రియుడవు. యోధులు యెప్పుడూ ఈ విధంగా వివశులు కాకూడదు. మీరు చేస్తున్న యుద్ధం ధర్మయుద్ధం. భీష్ముడు శత్రుపక్షంలో వున్నాడు. భీష్మునిపై మీకు పగ లేకపోవచ్చు కాని, అతని ఎదిరిపక్షంలో ఉన్నవాడు గనుక మీరు అతనితో యుద్ధం చేయకతప్పదు. నిన్ను నమ్ముకున్న అనేకమంది జనసమూహంకోసం ఇక్కడ నీవు స్వార్థాన్ని త్యాగంచేయక తప్పదు. భీష్మ మరణం అర్జునుని చేతిలో అనే నగ్నసత్యం ఏనాడో నిర్ణయించబడింది. దైవలిఖితం అది. దాన్ని కాదనే అధికారం నీకూ లేదు, నాకూ లేదు. అది జరిగితీరవలసిందే. అప్పుడే పితామహునికూడా భగవత్ సాన్నిధ్యం చేరగలడు" అన్నాడు శ్రీకృష్ణపరమాత్మ.

అర్జునుడ్ని కృష్ణపరమాత్మ ఓదార్చాడు. అర్జునుడు భీష్మునికి నమస్కరించి అక్కడనుంచి వెళ్ళిపోయాడు. అతనితో వాటు తక్కినవారుకూడా భీష్మునిదగ్గర శలవుతీసుకుని వెళ్ళిపోయారు.

సూర్యోదయానికిముందే పదవరోజు యుద్ధం ప్రారంభమైంది. పాండవ సైన్యమధ్యంలో శిఖండి నిలబడి [illegible]. ఇరుపైపుల భీముడు, అర్జునుడు ఇతర సైనికులు

నిలబడియున్నారు. అదేవిధంగా కౌరవ సైన్యాగ్రభాగంలో భీష్మ ద్రోణాది ప్రముఖులు నిలబడియున్నారు.

పాండవసైన్యం సమరోత్సాహంతో ముందుకురికింది. వారిలో విజయావకాశాలు పొడసూపుతున్నాయి. కౌరవ సేనను ఊచకోత కోస్తున్నారు. కాని భీష్ముడు ఈ దృశ్యాన్ని సహించలేకపోయాడు. అతని సైనికులను రక్షించడంకూడా అతని ధర్మాలలో ఒకటి. భీష్ముడు వెంటనే విజృంభించాడు. ఇక ఎడతెరిపిలేని బాణవర్షం కురిపించాడు పాండవసైన్యం మీదకు. అన్నిదిక్కులనుండి వచ్చిపడుతున్న శరవర్షానికి పాండవసైన్యంలోని అనేకమంది చచ్చిపోతున్నారు. ఏనుగులు గుర్రాలు హతాహతమైపోతున్నాయి. పాండవులు కూడా భయపడిపోయారు భీష్ముడు కాలరుద్రుడు కాదుగదా అనుకున్నారు. భీమార్జునులు ఎక్కడపడితే అక్కడ భీష్ముణ్ని ఎదుర్కొన్నారు. అయినా భీష్ముడు శిఖండి సైన్యాన్ని చెల్లాచెదురుచేశాడు. అతని ధనుస్సును తునాతునకలు చేశాడు. అప్పుడు శిఖండి అగ్రహోదగ్రుడయినాడు. మహోద్రేకంతో విజృంభించాడు. మూడేమూడు బాణాలు భీష్ముడిహృదయంలోకి కొట్టాడు. భీష్ముడు "ఎవరబ్బా! ఇంతదెబ్బకొట్టారు" అని బాణంసంధించి చూచేసరికి శిఖండి కనిపించాడు. అప్పుడు భీష్ముడు నవ్వి "ఓహో! నీవా! శిఖండీ!" అనిమాత్రం అన్నాడు.

ఆ మాటలకే శిఖండి మరింత రెచ్చిపోయాడు. ఉద్రేకంతో పొంగిపోయాడు. మహోగ్రంతో తుకతుకలాడిపోయాడు.

"భీష్మా! నిన్ను సర్వనాశనం చేస్తాను. ఆఖరిక్షణాలు తల్చుకో!" అని అంటూనే, అతని గుండెల్లోకి ఐదు బాణాలు వేశాడు.

అప్పుడు మృత్యుదేవతలా అర్జునుడుకూడా అక్కడికి ప్రవేశించాడు. శిఖండి మరో ఐదుబాణాలు భీష్ముని హృదయంలోకి చొప్పించాడు.

భీష్ముడు ఏమీమాట్లాడలేదు. నవ్వి ఊరుకున్నాడు. ఇంతలో భయంకరమైన ఆ యుద్ధవాతావరణం శిఖండిదృష్టిని మరోవేపుకు మళ్ళించింది. అర్జునుడు కౌరవసేనను చెల్లాచెదురుచేయడం మొదలుపెట్టాడు.

అప్పుడు భీష్ముడు ఒకమారణాస్త్రాన్ని అర్జునుడిమీద ప్రయోగించడానికి సిద్ధంగావున్నాడు. అప్పుడు శిఖండి భీష్మార్జునుల మధ్యననిలబడింది. భీష్ముడు ప్రయోగించదలచుకున్న మారణాస్త్రాన్ని మళ్ళీ వెంటనే విరమించుకున్నాడు. అప్పుడు భీష్ముడు పర్వతాలను సహితం పిండి పిండి చేయగల ఒక అస్త్రాన్ని అర్జునుడి రథంమీద ప్రయోగించాడు. కాని అది గ్రహించిన అర్జునుడు, ఐదు బాణాలతో వస్తున్న ఆ మహాస్త్రాన్ని నిరోధించి, ముక్కముక్కలుగా చేశాడు.

మాటమాటకు శిఖండిభీష్ముడ్ని ఎదుర్కొంటున్నాడు. కాని అతడు శిఖండిమీద ఎదురు బాణాలు వేయడంలేదు. ఆ కాసేపు యుద్ధం చేయడం మానుకుంటున్నాడు. కనీసం ఆ శిఖండివేపుకూడా చూడ్డంలేదు. కాని అర్జునుడు తన గాండీవంతో వందలకొద్దీ బాణాలనుభీష్మునిశరీరంలోకి పంపించాడు

ఎప్పుడైతే దెబ్బతిన్నాడో, అర్జునుడు అతని ధనుస్సును ఖండించాడు. భీష్ముడు బాణదెబ్బలనుండితప్పించుకోలేకపోయాడు. అతడు అన్నిదెబ్బలు తిన్నా, అతను బెంబేలుపడలేదు. దిగులుపడలేదు. వ్యథపడలేదు. ఎప్పటిలాగానే శాంతివంతమైన చిరునవ్వు నవ్వి యిలా అన్నాడు.

"ఈ వచ్చే బాణాలన్నీ శిఖండివి మాత్రం గాదు" అని. అప్పుడు కరవాలం, డాలు ధరించి రథంనుండి క్రిందకు దూకాడు అర్జునుడితో కలబడ్డానికి. ఈ సమయంలోకూడా అర్జునుడు అతనిడాలును అంబుతో వెయ్యిముక్కలుచేశాడు. అతని రథాన్ని ధ్వసంచేశాడు.

భీష్ముని జీవితంలో యిదే ప్రథమం శాబోలు కొద్దిగా ఒణికాడు. అతనిలో కలిగిన కంపాన్ని గమనించిన పాండవ సేన సముద్ర మధ్యంలో లేచిన సుడిగాలిలా అతన్ని చుట్టుముట్టాయి.

కొంతసేపటికి అక్కడి వాతావరణంలో మార్పు కలిగింది. ఏమిటని చూస్తే విరిగిపోయిన ధ్వజంలాగా భీష్ముడు నేలకొరిగి కన్పించాడు.

అతని శరీరం భూమిమీద ఆనలేదు. భూమి అంతా బాణాలతో నిండిపోయింది. ఆ బాణాల పడకపై అతను పడుకుని వున్నాడు. ఏదో దైవశక్తి ఆ మహానుభావుడి. శరీరం భూమి కంటకోయకుండా బాణాల పడకను ఏర్పరచింది.

తొట్రుపడకుండా అతన్ని అతను నిలదొక్కుకున్నాడు. భీష్ముడు కొంచెంసేపటివరకూ, చల్లనితుషారాలుఅతనిమీద

వర్షించబడ్డాయి. ప్రాణత్యాగం చేయడానికి అది సరియైన సమయం కాదని భీష్ముడు గుర్తు చేసుకున్నాడు.

గంగాదేవినుండి వార్తలు తెచ్చినట్లుగా హంసలు గుంపులు గుంపులుగా వచ్చి స్వర్గసంబంధమైన జ్ఞాపకాలను గుర్తు చేస్తున్నాయి. శారీరకమైన బాధలను లెక్క చేయక భీష్ముడు బాణాల పడకపైనే ఉత్తరాయణ పుణ్యకాలం వరకూ ఉండదల్చుకున్నాడు. మృత్యువు అతని ఆధీనంలో వున్నదిగనుక, ఉత్తరాయణ పుణ్యకాలంలో గనుక అయితే భగవత్సామ్రాజ్యానికి దారి సుగమంగావుంటుందనీ, ద్వారాలన్నీ తెరచివుంటాయని, అప్పుడే మరణించడం మంచిదని అనుకున్నాడు.

అటు పాండవులు, ఇటు కౌరవులు అందరూ ఆయన చుట్టూ చేరారు. చిరునవ్వుతో అందర్నీ ఆహ్వానించాడు దగ్గరకు. "ఒక దిండు తెచ్చిపెట్టండి" అన్నాడు ఆయన.

అనేకమైన మెత్తటి దిండ్లను అప్పటికప్పుడు తెప్పించారు, కాని భీష్ముడు వాటన్నిటినీ అవతలకునెట్టాడు. అర్జునుడివేపు తిరిగి "దిండు" అన్నాడు.

అప్పుడు అర్జునుడు గాండీవం తీసుకుని, భీష్ముడి తలకు సమీపంలో మూడు బాణాలను భూమిలోకి వదిలాడు. అవి తలగడగా అతనికి అమిరాయి. "యుద్ధరంగంలోవీరోచితమైన నిద్ర యిప్పుడు" అన్నాడు భీష్ముడు.

"ఉత్తరాయణ పుణ్యకాలం ప్రవేశించగానే ఒక స్నేహితుడు వెళ్ళిపోతున్నాడు, మీ అందరినుండీ శాశ్వతంగా

వెళ్ళిపోతున్నాడు. భగవంతుడు మీకు సుఖ శాంతులు ప్రసాదించుగాక. నేను నా జీవితమంతా పవిత్రంగానే గడిపాను" అన్నాడు భీష్ముడు.

అందరూ వెళ్ళిపోయారు.

ఆ రాత్రికి భీష్ముడు ఆ బాణాల పడకపై ఒంటరిగానే ఉన్నాడు.

—: o :—

విశ్వామిత్రుడు - శబల

విశ్వామిత్రుడి పేరు విననివారుండరు. కోపానికిమారు పేరు విశ్వామిత్రుడు. "ఇదెక్కడి కోపంరా! విశ్వామిత్ర కోపం" అనికూడా అంటూ వుంటారు.

ఆనాటి క్షత్రియరాజులలో కెల్లా విశ్వామిత్రుడు ఐరావతంలాంటివాడు. అతని ధాటికి తిరుగులేదు. అసలతని విగ్రహామే గంభీరమైనటువంటిది. మంచి పొడగరి. ఆ పొడుగుకు తగ్గ అహంకారం. అసలతను దైవాంశ సంభూతుడు. చుట్టు ప్రక్కల రాజులందరికీకూడా చక్రవర్తి విశ్వామిత్రుడంటే ప్రక్కలో బల్లెం. ఈ పరిస్థితి అతని రాజ్యాంగానికి సుస్థిరత, అతని ప్రజలకు సుఖశాంతులు కలిగించాయి.

తిరిగారు శత్రుప్రకోష్ఠం. ఎక్కడ? ఎవ్వరూ విశ్వామిత్రుణ్ని ఎదుర్కోడానికి ముందుకు రాలేదు.

కోరికోరి విశ్వామిత్రుడితో ఎవరు విరోధం తెచ్చుకుంటారు ?

చిట్టచివరకు తిరిగి తిరిగి, శత్రువు దొరక్క, విసిగివేసారి వశిష్ఠాశ్రమానికి వచ్చాడు. వశిష్ఠుని ఆశ్రమం ఎంతో అందముగా ప్రశాంతముగా ఉంది...అడవికి మధ్యలో, మంచి మంచి చెట్లు చుట్టూ నిలబడివుండగా...భారతదేశనలుమూలలనుండి అనేకమంది ఋషులు వశిష్టాశ్రమంలో వుంటున్నారు.

వశిష్ఠునివద్ద శబల అనే ఒక ఆవు కూడా వుంది. ఇది కామధేనువు, కావలసిందల్లా ప్రసాదిస్తుంది. తెల్లగా, ముత్యపుకాంతితో ఆ కామధేనువు మెరిసిపోతూవుంటుంది. వశిష్ఠుని శిష్యులు ఆ గోమాతను పూజించి, పాటలుపాడుతూ వుంటారు.

వశిష్ఠుడు, అతని శిష్యులందరూవిశ్వామిత్రుణ్ని, అతని సైన్యాన్ని భక్తి గౌరవాలతో, ఆహ్వానించారు.

“మహారాజా! మా ఆశ్రమంఎంతో పావనమైంది మీ రాకతో” అని వశిష్ఠుడు విశ్వామిత్రునికి దర్భాసనం చూపించాడు.

విశ్వామిత్రుడు దర్భాసనంమీద కూర్చున్నాడు. అతనికి చల్లని శీతల పానీయాలచేత పాద ప్రక్షాళనం

వేయించాడు. కందమూల దుంపలు, అడవిలో దొరికే ఫలాలు విశ్వామిత్రుడికి సమర్పించాడు వశిష్ఠుడు.

"మహారాజా! మీ యొక్క ఆరోగ్యం బాగున్నది గదా! మీ ఈ సంపదలు భగవంతుని దయవల్ల వృద్ధినందాయి గదా!" చక్రవర్తి యొక్క మంచిచెడ్డలను అడిగి తెలుసుకున్నాడు వశిష్ఠుడు.

విశ్వామిత్రుడు కూడా వశిష్ఠుడి ఆశ్రమంలో ఎటువంటి ఇబ్బందులు లేకుండా యజ్ఞ యాగాదులు జరుగుతున్నందుకు సంతోషం వ్యక్తంచేశాడు. వారు పెంచుతున్న తోట, అక్కడి పరిసరాలు చూచి విశ్వామిత్రుడు ఎంతో ఆనందం వ్యక్తంచేశాడు.

"మహారాజా! ఈ ఋతువంతా మీరూ, మీ సైన్యం మాతో గడపండి. మేము మీకు చక్కటి విందుచేసి సత్కరించాలని ఉంది. నా కోర్కె కాదనకండి" అని వశిష్ఠుడు మహారాజు విశ్వామిత్రుడ్ని కోరాడు.

చక్రవర్తి కూడా ఈ అరణ్యమధ్యంలో, చెట్లనీడలలో, హాయిగా కొంతకాలం గడపడం బాగానే వుంటుందనుకున్నాడు. కాని ఒక ఋతువంతా ఇక్కడ, ఈ కందమూలాలు తింటూ ఉండాల్సివస్తుందని తానూహించలేదు. అందుకని వశిష్ఠుడితో చెప్పాడు.

"మహర్షీ! మీ ముఖం చూచినంతనే మాకు మీ విందు భోజనం చేసినంత తృప్తిపడ్డాము. తర్వాత మీ మాటలు మాకు ఎంతో ప్రశాంతతను చేకూర్చాయి. ఎడారిలో వాన వచ్చినట్లుగా. ఇక్కడ ఈ తోటచెట్ల నీడల్లో ఎంతో హాయిగా

వుంది. అయినా మాకు ఇతర పనులు చాలా ఉన్నాయి. అందునుంచి మేము వెళ్ళిపోవాలి" — అన్నాడు విశ్వామిత్రుడు.

కాని వశిష్ఠుడు పట్టుబట్టాడు, విశ్వామిత్రుడు సరేఅనక తప్పలేదు.

"ఓయ్ బాబో! నేను ఈ కందమూలాల దుంపలు, ఆకులు, అలం తిని ఎలా ఉండగలను? నేనుగానీ, నా సైన్యంగానీ ఇలాంటి తిండితినడానికి అలవాటుపళ్ళేదే! ఎల్లాగబ్బా!... ఎలాగైనా సరే అతని మనసు కష్టపెట్టకూడదు కనుక! విందు చాలా బాగుందని నటించకతప్పదు" అనుకున్నాడు విశ్వామిత్రుడు.

♦ ♦ ♦

"శబలా!" పిల్చాడు వశిష్ఠుడు.

శబల కొమ్ములూపుతూ అతడ్ని చూసింది.

శబల తెల్లగా వెండి మబ్బులా మెరిసిపోతుంది. దాని గంగడోలు నువ్వుతుంటే యెంత మెత్తగా మృదువుగా వుంటుందో!... మూపురం చూడముచ్చటగా ఉంటుంది. సూదుల్లాంటి కొమ్ములు... అబ్బ! శబల ఎంత బాగుంటుందో!

"శబల! నా బంగారుకొండకదూ! నా తల్లివి. స్నేహితురాలివి, రక్షకురాలివి, ఎవరుకాదు నీవు చెప్పు. నా సర్వస్వమూ నీవేకదా తల్లీ! మన యిద్దరి అనుబంధం ఈనాటిదా! ఎన్నేళ్ళనాటిదో!...

"చూడమ్మా! చక్రవర్తి మన ఆశ్రమంలో విడిది చేశారు. ఆయనను మనం ఎంతో ఋణపడియున్నాము.

వాళ్ళుఅంటే రాజులు శత్రువులను చంపి, దేశాన్ని, ధరాత లాన్ని శాంతితో నింపేస్తారు.

"ఇప్పుడుచూడు విశ్వామిత్ర మహారాజు మాంచి ఆకలిగా ఉన్నాడు. అతని ఆకలిని తగ్గించి, అతని ఆత్మకు, శరీరానికి సుఖము, శాంతి మనం కలిగించపోతే, మన ఆశ్ర మాన్నిగూర్చి ఇతర ప్రదేశాలలో చెడుగా చెప్పుకుంటారు.

"నా దేవతవుకదూ! మరి రాజుకు,అతని పరివారానికి కావలసిన సకలపదార్థాలనూ సృష్టించిపెట్టవూ.వాళ్ళందరూ ఆకలితో సతమతమైపోతున్నారు. వాళ్ళెంత ఆకలిగా ఉన్నా రంటే ఒక్కసంవత్సరానికిసరిపడే భోజనం యిప్పుడే తినేసేట ట్లున్నారు..."అని వసిష్ఠుడు కామధేనువు శబలను బుజ్జగించి అడిగాడు.

వశిష్ఠుని మాటలకు ఎంతో పొంగిపోయింది శబల. ఆనందపడింది. సంతోషపడింది. వెంటనే నిలబడి గంగడోలు దువ్వుతున్న వశిష్ఠుని ముఖానికేసి తన ముఖాన్ని ఆప్యా యంగా రుద్దింది. ప్రేమగా అతని చెంపలు నిమిరింది తన ముక్కుభాగంతో.

వశిష్ఠునికి తెలుసు ఆచర్యల్లోని ఆంతర్యం. తన అభ్య ర్థన శబల అంగీకరించింది. కావలసినంత పరిమాణంలో సృష్టి స్తుందని, తన ఈ చేష్టలవల్ల తెలియచేసింది.

కన్నుమూసి కన్ను తెరచేలోపల తేనె, చెరకురసాలు, పలువిధ పిండివంటలు, పర్వతాన్నిబోలిన అన్నపురాసులు, తీపి పానీయాలు, మధుర పుష్పాలనుండి తీసిన పానీయాలు, క్షీరాలు, పచ్చళ్ళు, పరమాన్నాలూ, ఒకటేమిటి సకలవిధా

లైన ఆహారపదార్థాలు అక్కడ కుప్పలు కుప్పలుగా తయారైనాయి.

వశిష్ఠుడు శబలను ముద్దాడాడు.

విశ్వామిత్రుడు అతని పరివారము కడుపులనిండా భోజనం చేశారు.

కందమూలాల దుంపలు, ఆకులూ, వేళ్ళు తినవలసివస్తుందేమోనని బెంగపడిన విశ్వామిత్రాదులు, ఆ పదార్థాలు వాటి వాసనలు, రుచులు చూచి వెర్రి ఆనందంతో సంతృప్తిగా భోజనంచేశారు.

కాని విశ్వామిత్రుడిన్ని ఒక ప్రశ్న వేధించడం మొదలు పెట్టింది.

"వశిష్ఠుడు కేవలం ఋషి. అడవుల్లో నివశిస్తూ కంద మూలాల ఫలాలు తిని జీవిస్తున్నాడు. నిర్ధనుడు యింత కొద్ది కాలంలో ఇంతమంది జనానికి ఇంతపెద్దవిందు యెలా చేయ గలిగాడు. ఎక్కడా వంటలుచేసిన జాడ కన్పించలేదు. వంట మనుషులులేరు. శిష్యుడు మామూలుగా ఎవరిపనుల్లో వారు న్నారు. ఎవరూ ప్రక్కనున్న పట్టణానికిగానీ, నగరానికిగానీ వెళ్ళినట్లు కనపడదు.

"మహారాజునైన నాకే యింతటి పెద్ద విందు చేయా లంటేఎన్నోరోజులుముందునుండిప్రారంభంచేస్తేగానికాదు. అందుకు డబ్బుకూడా అధిక మొత్తంలోనే వ్యయమౌతుంది. ఈసాధరణ సన్యాసి ఎలా చేయగలిగాడు?"—అనుకుని యిదంతా శబల మహాత్మ్యం అని తెలుసుకున్నవిశ్వామిత్రుడు "ఎలాగైనా శబలను తన సొంతం చేసుకోవాలి" అనుకు న్నాడు విశ్వామిత్రుడు.

దురాలోచన అతన్ని సంపూర్తిగా ఆవహించింది. వశి
ష్ఠునితో కలసి మృష్టాన్నభోజనం చేయడానికి నిరాకరించాడు.
కాని వశిష్ఠుడు గట్టిపట్టుబట్టాడు.

"మహర్షి! వినండి. మీ శబల మీది కాదు. దేశంలో
ప్రతి వస్తువూ మహారాజుకే చెందుతుంది. ఇది న్యాయశాస్త్రం.
సముద్రంలో ఉండే వజ్రాలు కూడా మహారాజువే. అందువల్ల
నీ దగ్గరున్న కామధేనువు శబల కూడా మహారాజుకే చెందు
తుంది. నేను న్యాయశాస్త్ర ప్రకారం బలవంతంగా ఆ కామ
ధేనువును యిమ్మనడం లేదు, కాని మన స్నేహాన్ని పురస్క
రించుకుని ఒకవెయ్యి ఆవులను నేను యిస్తాను. నాకు శబలను
యివ్వండి" అన్నాడు విశ్వామిత్రుడు.

"లాభం లేదు మహారాజా! మీరు పదిలక్షల ఆవుల
నిచ్చినా ఈ శబలను యివ్వను" అన్నాడు వశిష్ఠుడు.

విశ్వామిత్రుడు కోపంతో ఊగిపోయాడు.

"చాలా వింతగా వుందా మహర్షి! సామాన్యమైన జీవి
తాన్ని జీవించే కంలో ప్రపంచ ప్రఖ్యాతిగాంచిన ఒక మహర్షి
తన ఆశ్రమ వాటికలో ఒక కామధేనువును కలిగి వుండడం ఎలా
సాధ్యపడుతుంది అయినా మీ ఋషిత్వానికి ఈ కామధేనువు
అనవసరం. దాన్ని మీ మార్గాన్నుంచి తప్పిస్తాను. దానివల్ల
మీకు మంచి చేసినవాడ్నే అవుతానుగానీ... వేరు గాదు"
అన్నాడు విశ్వామిత్రుడు.

"ప్రస్తుతం ఆ అవసరమేమీ లేదు. ఉద్రేకాలను అరి
కట్టుకోలేకపోతే, వ్యామోహాలను చంపుకోలేకపోతే జితేం
ద్రియుడిలా అవుతావు, కాని మీరూహించే ఆ ప్రేరణ,
ఆకర్షణలకు యిక్కడ తావు లేదు" అన్నాడు వశిష్ఠుడు.

యిద్దరిమధ్యా వాగ్యుద్ధం బాగా పెరిగింది.

అప్పుడు విశ్వామిత్రుడు మరొక ప్రతిపాదన సూచించాడు.

"పధ్నాలుగు వేలఏనుగులు అంబారులతో సహాఇస్తాను ఎనిమిదివందల బంగారాలతో చేసిన రథాలు, ప్రతిదానికీ నాల్గు వేగంగల జాతిగుర్రాలను, యింకా పదికోట్లు ఆవుదూడలను గూడా యిస్తాను. ఈ నా ప్రతిపాదన అంగీకరించమని నా సలహా. మహారాజులు డబ్బుతో కొనలేనిదానిని బలవంతాన గ్రహించడం ఆచారం" అన్నాడు విశ్వామిత్రుడు.

"అబ్బా! ఎంతటి దుర్దశ కలిగింది. భగవాన్"— అని వశిష్టుడు విచారంతో కృంగిపోయాడు. మహారాజ కోపం అతన్ని బాగా అశాంతిపరిచింది.

"మహారాజా! క్షమించండి. శబల నాజీవిత పరమావధి. శబల లేనిదే నా జీవితమే లేదు భగవంతునికి అర్పించే సకల సామాగ్రి నాకు శబలతల్లే ప్రసాదిస్తుంది. యజ్ఞయాగాదులకు కావలసిన స్వచ్ఛమైన వెన్న, భూమిమీదచల్లడానికి ధాన్యంగూడా ఆ శబలమాత ప్రసాదించినవే. వీచే గాలికి కూడా తెలుసు శ్రీరాముడు లాంటి మానవుడేఇక్కడి సర్వప్రాణులకు మిత్రుడని. కనుక మహారాజా! ఈ శబలను అమ్మను" అన్నాడు వశిష్టుడు.

విశ్వామిత్రుడు కోపంతో మండిపోయాడు. వెంటనే వెనక్కుతిరిగి "శబలను బంధించండి. యిప్పుడు మనకు కావలసిన అన్ని కోర్కెలు శబల తీర్చాలి"— అన్నాడు విశ్వామిత్రుడు.

భటులందరూ వెంటనే ముందుకురికారు.

శబలను పట్టుకుని లాగడం మొదలుపెట్టారు.

శబల తెలుసుకుని కొమ్ములతో కుమ్మబోయింది. తోకతో విసరికొట్టడం ప్రారంభించింది.

"ఏమిటీ విపరీతం! నా యజమాని వశిష్టుడు, ఎందుకతను నేనంటే నిర్దయగా వున్నాడు. అతనికి కావలసినవన్నీ యిచ్చానే! అతను చెప్పింది నేనెప్పుడన్నా కాదన్నానా?... ఎందుకు నన్నిలా ఈ మనుషులచేతి కప్పగించి తానువూరుకున్నాడు" అనుకున్నది శబల.

శబల వాళ్ళచేతులలోనుండి తప్పించుకుని సైన్యంలో అటూయిటూ పరుగులుతీసింది. సైనికులు శబలకు దారిచ్చేవారు. "తప్పురా! ఆశ్రమంలో ఆవును బాధించడం తప్పు. మహారాజుకేదో మతిపోయింది. మనందరికీ మృష్టాన్నభోజనం అందించిన ఆవును బంధించడమా!...తప్పు" అని ఊరుకున్నారు.

శబల వశిష్ఠుని పాదాలదగ్గర వాలిపోయింది. అతని ముఖంలోకి జాలిగా, దిగాలుగా చూచింది.

"నన్ను విసర్జిస్తున్నారా!" అన్నట్లుగా వున్నాయి శబల చూపులు. కళ్ళవెంట, ముక్కువెంట నీళ్ళు కారుతున్నాయి.

వశిష్ఠుడు ఆమె మెడను కౌగలించుకున్నాడు. "నీ వెప్పుడూ నా క్షేమంకోరే నేస్తానివి. నా నోటినుండి వెలువడే ప్రతీమాటనూ అభినందించావేగానీ, ఆక్షేపించలేదు. నీవల్ల దోషం కొద్దిగా కూడాలేదు. కాని ఈరోజు నిన్ను కాజేసుకుని పోవాలనుకుంటున్నాడు. ఆయన సైన్యం చాలాపెద్దది.

అతన్ని ఎలా ఎదుర్కోవాలో నాకు తెలియడం లేదు. అందుకే నీకు వీడ్కోలు! ఈ పరివారంతో కూడుకున్న రాజు నెదిరించి నిన్నెలా కాపాడగలను" అన్నాడు వశిష్టుడు.

అప్పుడు శబల లేచి నిలబడింది.

"మహర్షి! ఇంతకాలమూ నీ కోర్కెలన్నీ తీర్చాను గదా! నా శక్తి నీకు బాగా అర్థమైనట్లులేదు. ఈ సర్వ సైన్యాన్ని నశింపచేయగల శక్తికూడా నాకున్నది, భయం లేదు. పాలు పితికేసమయంలో ఇంతకు రెండింతల సైన్యాన్ని సృష్టించగలను" అంది శబల.

అనుకున్నట్లుగా మహాసేన అక్కడికక్కడ వచ్చి చేరింది. ఏ రాజ్యంలో కూడా ఇంత భయంకరమైనటువంటిది, వేగము కలిగినటువంటిది లేదు.

వెంటనే యుద్ధం ప్రారంభమైంది. విశ్వామిత్రుని సైన్యం నశించిపోతుంది. శబల సైన్యంలో ఒకడు మరణిస్తే వాడిస్థానే మరొకడు పుట్టుకొస్తున్నాడు.

విశ్వామిత్రుని సైన్యం నశించిపోయింది.

శబల సైన్యంకూడా అదృశ్యమైపోయింది.

విశ్వామిత్రునికినూరుగురుకొడుకులున్నారు. వారంతా తండ్రికి ధైర్యం చెప్పారు. "నీవూరికే దిగులుపడకు తండ్రీ! వశిష్టుడ్ని శిక్షించి శబలను మేము తీసుకువస్తాము" అని ఒక్కసారిగా వశిష్టునిమీదకు విరుచుకుపడ్డారు.

వశిష్టుడు వాళ్ళను ఒక్కసారి కళ్ళెర్రజేసి చూశాడు. అంతే అంతమందీ భగ్గున మండి మసైపోయారు. బూడిద గుట్టగా మారిపోయారు.

[అ-8]

విశ్వామిత్రునికి ఏమీ తోచలేదు.

శబల ఒకసారి తలవూపి దిక్కులు పిక్కటిల్లేట్లుగా రంకె వేసింది. విశ్వామిత్రుడు స్తబ్ధుడైనాడు. ఇంతవరకూ తన కంటే బలవంతుడు లేడనుకుంటున్న మహారాజు, శబలయొక్క శౌర్య పరాక్రమాలు, వశిష్ఠుని దివ్యశక్తులూ చూచి తను వట్టి బలంలేనివాడినని మొట్టమొదటగా తెలుసుకున్నాడు విశ్వామిత్రుడు.

అయినా విశ్వామిత్రుడు గట్టి పట్టుదలగలిగిన వ్యక్తి. మనోనిబ్బరం కలిగినవాడు. అతని మనసులో ఆలోచనా పరంపరలు మొదలయ్యాయి.

రాజధానికి తిరిగి వెళ్ళాడు విశ్వామిత్రుడు.

అందరు కొడుకులు నశించిపోగా ఒక్కగానొక్క కొడుకు మిగిలాడు, అతనికి రాజ్యాధికారాలన్నీ అప్పగించాడు. తను అరణ్యం చేరుకున్నాడు.

తపస్సు ప్రారంభించాడు. వశిష్ఠుణ్ని ఏవిధంగా దేవతలు అద్భుతశక్తులతో కరుణించారో, అలాంటి శక్తుల సంపాదనకొరకు విశ్వామిత్రుడు కఠినమైన తపస్సునే ప్రారంభించాడు.

కొన్ని సంవత్సరాలు గడిచిపోయాయి.

అతని తపస్సుకు పరమేశ్వరుడు మెచ్చుకున్నాడు. పరమశివుడు ప్రత్యక్షమయ్యాడు.

"విశ్వామిత్రా! కఠినమయిన నీ తపస్సును కట్టిపెట్టు. నీ భక్తికి, అచంచలమైన విశ్వాసానికి నేను మెచ్చుకున్నాను.

ఏంవరం కావాలో కోరుకో! అనుగ్రహిస్తాను" అన్నాడు శివుడు.

"పరమేశ్వరా! ప్రణామం. శంకరా! భక్తవశంకరా! నీ దివ్యతేజః ప్రభావంచేతే నా జన్మము ధన్యమైంది. శివా! నాకు సకలశస్త్రాస్త్రాలూ ప్రసాదించు" అని వరం కోరుకున్నాడు విశ్వామిత్రుడు.

పరమశివుడు "అలాగే! అభీష్టసిద్ధిరస్తు" అని అక్కడ అదృశ్యమైపోయాడు.

"వశిష్టుణ్ని యిప్పుడు సర్వనాశనంచేస్తాను. శబలకు మాత్రం హానిచేయరాదు. క్షమిస్తాను. నేనుస్వాధీనం చేసుకుంటాను" అని వశిష్ఠాశ్రమానికి బయలుదేరాడు విశ్వామిత్రుడు.

వశిష్ఠాశ్రమం సమీపించేకొద్దీ విశ్వామిత్రునిలో అతని అస్త్రాలు యెలా పనిచేస్తాయో చూడాలనే ఆతురత ఎక్కువ సాగింది.

ఒక బాణం వదిలాడు.

చెట్లు చేమలన్నీ భయంతో గజగజ ఒణికిపోయాయి. పక్షులు పరుగులు తీశాయి. లేళ్ళు భయంతో చెల్లాచెదురై పోయాయి. ఋషుల శిష్యులందరూ భయకంపితులై గుహల్లోకి పరుగులుతీశారు.

"ఎక్కడిదీశరం? ఇది ఏదో అనివార్యమైన యుద్ధానికి నాంది పలుకుతున్నది. మనబోటి మామూలువాళ్ళనుగూడా నాశనం చేస్తుందా?" అనుకున్నారు.

కాని వశిష్టుడు మాత్రం చెక్కుచెదరలేదు.

ఆశ్రమం ముందు చిరునవ్వుతో నిలబడ్డాడు.

"వశిష్ఠా! నీకిప్పుడు మంచి పాఠం చెబుతాను. దైవ దత్తమైన రాజ్యాధికారాలను గౌరవించకపోతే ఏం జరుగు తుందో ఇప్పుడు చెప్తాను" అని ఘీంకరించాడు విశ్వా మిత్రుడు.

ఇంతకుముందెప్పుడూ, ఎవ్వరూ, ఎవ్వరిమీదకూ ప్రయోగించని ఒక మారణాస్త్రాన్ని వశిష్ఠునిపైకి ప్రయో గించాడు విశ్వామిత్రుడు.

కాని, వశిష్ఠుడు ఏమాత్రం తొణకలేదు. బెణకలేదు. తన దండం పైకెత్తి నిలబడ్డాడు. అప్పటికీ అతనిలో చిరు నవ్వు మాయంకాలేదు. విశ్వామిత్రుడు ప్రయోగించే బాణా లన్నీ ఆ దండం మ్రింగివేయడం మొదలు పెట్టింది.

విశ్వామిత్రునికి ఏమీ అర్థంకాలేదు.

ఆఖరికి అతనిమీదకు బ్రహ్మాస్త్రం ప్రయోగించాడు. వాయువు స్థంభించింది. మిగతా ఋషులందరూ "జయహో! వశిష్ఠా! జయహో!" అని ఎలుగెత్తి అరిచారు.

అయితే బ్రహ్మాస్త్ర ప్రయోగంవల్ల వశిష్ఠునిలో మార్పేమీ రాలేదు. అయితే అతని చిరునవ్వు మాయ మైంది. నోరు తెరిచాడు. వస్తున్న ఆ బ్రహ్మాస్త్రాన్ని అలాగే మ్రింగేశాడు. వెంటనే వశిష్ఠునిలో పెద్ద మార్పు వచ్చింది.

అతనికళ్ళు రెండు అగ్నిగోళాల్లాగా ఎర్రగా మారి పోయ్యాయి. నోటినుండి అగ్నిమంటలు రావడం మొదలైంది.

అతని చేతిలోని దండం ఎర్రగా కాలిన ఇనుపకడ్డీలా వెలిగిపోతుంది.

భయంకరమైన ఆ దృశ్యం చూసి ఋషులందరూ వశిష్టుడ్ని ప్రార్థించారు, లోక భీకరమైన ఆ ఆకారాన్ని ఉపసంహరించుకోమని.

వారి ప్రార్థనే వశిష్టుడు మన్నించాడు. అతను మళ్ళీ మామూలు స్వరూపాన్ని ధరించాడు.

విశ్వామిత్రుడు వశిష్టుని అద్వితీయమయిన శక్తికి ఆశ్చర్యపోయాడు.

"ఇటువంటి శక్తిని నేనుగూడా సంపాదిస్తాను. అంతవరకూ నిద్రపోను" అని అక్కడనుంచి వెళ్ళిపోయాడు.

మళ్ళీ తపస్సు ప్రారంభించాడు.

ఈసారి బ్రహ్మదేవుడు ప్రత్యక్షమయ్యాడు.

"విశ్వామిత్రా! నీ మహోగ్రమైన తపస్సు అనన్యసామాన్యము. నీవు రాజులలోకెల్ల ఉత్తమమైనవాడవు. అందుకే నీవు రాజర్షివి" అని అంతర్ధానమయ్యాడు.

కాని విశ్వామిత్రుడు తృప్తిచెందలేదు. వశిష్టుడ్ని జయించాలంటే కేవలం రాజర్షిగా తను సరిపెట్టుకోలేడు. తాను బ్రహ్మర్షి కావలసిందే.

మళ్ళీ తపస్సు ప్రారంభించాడు.

♦ ♦ ♦

ఆ రోజుల్లోనే త్రిశంకుడనే ఒక మహారాజున్నాడు. అతడు ప్రజలను పరిపాలించడంలో, సత్యాన్ని, ధర్మాన్ని

అనుసరించడంలో అతనికతనేసాటి. అతను చాల అందమైన
వాడు. కాని అతన్ని ఒక సంశయం ఎప్పుడూ వేధిస్తోంది.
ఏమిటంటే తన అందమైన శరీరం ఏదో ఒకనాడు ముసలిదై
అందవిహీనమై నశించి పోతుందేమోనని అతని భయం. ఆ
భయంతోనే అతను కృంగి కృశించిపోతున్నాడు. దాన్ని
ఎలా నివారించడమా అని త్రిశంకుడు ప్రతినిత్యం ఎన్నో
గంటల తరబడి ఆలోచనలో మునిగిపోతున్నాడు.

"ఓహ్! ఇంతటి అందమైన యీ శరీరం, ఈ అవ
యవాలు, ఈ చేతులు, ఈ కళ్ళు, ఈ కాళ్ళు, అయ్యో!
ఇవన్నీ బూడిదగా మారవలసిందేనా! ఈ శరీరాన్ని ఎప్పుడూ
అందంగా ఉంచుకుందామని కదూ కసరత్తులు చేశాను.
కండలు పెంచాను. మరి యిదంతా ఒకనాటికి మట్టిపాలు
కావలసిందేనా?" అని విలపించడం ప్రారంభించాడు.

ఒకనాడు త్రిశంకుడు వశిష్ఠాశ్రమానికి వెళ్ళి తన బాధ,
దిగులంతా ఆయనకు చెప్పి తరుణోపాయం చెప్పమన్నాడు.
"బ్రహ్మర్షీ! నేను మరణించినప్పుడు నా శరీరంతో సహా నేను
పరలోకం చేరే మార్గం చెప్పండి" అని ప్రార్థించాడు.

"పిచ్చివాడా! నీ వాంఛ జరుగదు. అసలు నీవలా
వాంఛించడంగూడా మంచిదికాదు. ఇదంతెందుకు? కొన్నాళ్లు
పోతే నీ శరీరంమీద నీకే అసహ్యమేస్తుంది. అప్పుడు నీకై
నీవే యీ శరీరాన్ని త్యజించాలనుకొంటావు. యవ్వనం
శాశ్వతంకాదు రాజా! జరా మరణాలు తప్పవు" అన్నాడు
ఆయన.

అతనిమాటలు త్రిశంకుడికి తృప్తికలిగించలేదు. అక్కడున్న ఇతర ఋషులనుకూడా అడిగాడు. వాళ్ళందరూఅతణ్ణి చూసి నవ్వారు. అంతేగాక "ఓ త్రిశంకు మహారాజా! నీవు చాలా అజ్ఞానంలో ఉన్నావు. అందమైనదని నీవనుకుంటున్న నీ శరీరం ఒక మట్టిముద్ద. ఆ మట్టిముద్దకోసంఎందుకలా వ్యామోహపడిపోతావు" అన్నారు.

త్రిశంకుడు వారిమాటలకు మండిపోయాడు. తన శరీరాన్ని గూర్చి వారావిధంగా చులకనగామాటాడటం అతను సహించలేకపోయాడు. దాంతో వాళ్ళను నానా దుర్భాషలాడాడు. వారు త్రిశంకుని గర్వమణచాలనుకుని "ఓరీ రాజా! నిజానిజాలు తెలియక శారీరకమైన వ్యామోహంలో పడి మమ్మల్నే దుర్భాషలాడితివా! ఏ శరీరాన్ని చూసుకుని నీవొక సమ్మోహనస్వరూపాన్ననుకుని భ్రమించిపోతున్నావో ఆ సుందర శరీరం నశించి, అందవిహీనమైన చండాల శరీరంతో బ్రతుకుదువుగాక!" అని శపించారు.

అప్పటివరకు ఎంతో అందంగా వెలిగిపోతున్న ఆ త్రిశంకుని శరీరం మారిపోయింది. అతని కళ్ళు ఎర్రగా మారిపోయాయి. పాచిపట్టి దుర్వాసనతో అసహ్యంగా మారిపోయాయి అతని దంతాలు. అతని రాజదుస్తులన్నీ మాయమైపోయాయి. దానికి బదులుగా ఒకే ఒక్క వస్త్రంతో కప్పబడిపోయాడు. అతని శరీరమంతా నల్లగా వెంట్రుకలతో కూడుకున్నదయిపోయింది.

అతని నూతనశరీరాన్ని చూసుకుని త్రిశంకుడు ఎంతో బాధపడిపోయాడు. "ఈ వేషంలో నేను రాజధానికి వెళ్ళినా

ఎవరూ నన్ను గుర్తించరు. ఆఖరుకు నా భార్యకూడా నన్ను గుర్తించలేదు. అడవిలో పడి నివసించడం కంటే వేరే గత్యం తరంలేదు. విశ్వామిత్రుని సందర్శనం చేస్తాను. ఏమైనా మంచి చేకూరవచ్చు" అనుకున్నాడు.

అనుకున్నదే తడవుగా త్రిశంకుడు విశ్వామిత్రుని సన్నిధికి చేరుకున్నాడు. త్రిశంకునికి జరిగిన పరాభవాన్నివిని విశ్వామిత్రుడు జాలిపడ్డాడు.

"త్రిశంకూ! దిగులుపడకు. నిన్నీస్థితికి తెచ్చింది వశిష్టుడు, అతనికుమారులూ. ఏమయినాసరే, వాళ్ళకు తగిన శాస్తి చేస్తాను. నేను ఒక గొప్ప యజ్ఞం తలపెట్టాను. ఆ యజ్ఞంలో నీకు విముక్తి కలిగిస్తాను" అన్నాడు విశ్వామిత్రుడు.

వెంటనే యజ్ఞానికి కావలసిన సన్నాహాలు ప్రారంభించారు. విశ్వామిత్రుడు కోపాన్ని అణచుకోలేక వశిష్ట పుత్రులను వెంటనే శపించాడు వాళ్ళు మరణించాలని.

యజ్ఞం జరిగింది. కాని దేవతలు విశ్వామిత్రుని యజ్ఞాన్ని అసలు గుర్తించలేదు. త్రిశంకుడికి చండాల శరీరాన్నుండి విముక్తి కలుగలేదు, వెంటనే విశ్వామిత్రుడు ఆకనాలస్యం చేయకుండా తన శక్తిని వినియోగించ దలిచాడు.

"త్రిశంకుడు! ఇకనాలస్యం చేయకుండా వెంటనే తన స్వశరీరంతో స్వర్గద్వారంవేపు వెళ్ళుగాక" అన్నాడు.

వెంటనే త్రిశంకుడు గాలిలో పైకిలేవడం ప్రారంభిం

చాడు. ఎప్పుడైతే అతని తల ఆకాశానికిచేరిందో,ఇంద్రుడు అతన్ని ఒక్కత్రోపు తోశాడు. దాంతో త్రిశంకుడు తల క్రిందులుగా క్రిందపడ్డాడు. అతను క్రిందపడే సమయంలో, అంటే భూమికి ఆకాశానికి మధ్యనున్న సమయంలో విశ్వామిత్రుడు చూచి "ఆగు" అన్నాడు. అలాగే అతను అటు స్వర్గానికీ గాక, ఇటు భూమికీ గాక మధ్యలో యిరుక్కుపోయాడు. భయంతో ఒణికిపోయాడు. విశ్వామిత్రుడు అంతటితో వదలలేదు. అపారమయిన దివ్యమైన అతని శక్తితో దేవతలను ఎదుర్కొన్నాడు. కాని అతని ఆగ్రహానికి స్వర్గలోకం దద్దరిల్లిపోయింది.

దేవతలకు తప్పిందికాదు విశ్వామిత్రుడితో సంధిచేసుకోక. త్రిశంకుడ్ని ఆ విధంగా నక్షత్రాలలో ఒకనక్షత్రంగా భూమ్యాకాశాలమధ్యనుండి ప్రకాశించే విధంగా ఒప్పందం కుదిరింది. అటూ ఇటూ గాక భూమ్యాకాశాల మధ్యలో త్రిశంకుడున్నాడు గనుక, దాన్నే త్రిశంకుస్వర్గం అని అంటారు.

తర్వాత మళ్ళీ విశ్వామిత్రుడు తపస్సు ప్రారంభించాడు. ఆ తపోబలానికి అతనిపట్టుదలకూ దేవతలుకూడాజాలిపడ్డారు. ఎలాగయినా యితన్ని మార్చి మళ్ళీ మామూలు భోగజీవితానికి మళ్ళించాలని వాళ్ళు నిర్ణయించారు.

అప్పుడే మేనక ముందుకొచ్చింది.

"నేను ప్రయత్నిస్తాను. అవకాశం యివ్వండి"— అంటూ.

దేవేంద్రుడు ఆమెను బాగా ప్రోత్సహించి ఎలాగైనా విశ్వామిత్రుని తపస్సునుండి విరమింప చేయాలని కోరాడు.

ఆమె భూలోకానికి వచ్చింది.

విశ్వామిత్రుణ్ణి మొత్తంమీద వశం చేసుకుంది.

వాళ్ళిద్దరి కలయిక వల్లనే 'శకుంతల' అనే బాలిక జన్మించింది. ఆ బిడ్డను అక్కడే వదలి మేనక స్వర్గలోకం వెళ్ళిపోయింది.

అప్పుడు విశ్వామిత్రుడు నిజం తెలుసుకుని మళ్ళీ ఘోరమైన తపస్సు ప్రారంభించాడు. ఈకాలంలో ఆయనభూమిని గురించి, స్వర్గాన్ని గురించి, దేవతల గురించి యెన్నో రహస్యాలు తెలుసుకోగలిగాడు.

శకుంతలను కణ్వమహర్షి తీసుకువెళ్ళి పెంచాడు.

ఆయనయొక్క విజ్ఞానానికి, రోజురోజుకూ తపశ్శక్తి పెరుగుదలకు దేవతలందరూ అసూయపడ్డారు. అప్పుడు దేవతలందరూ బ్రహ్మదేవుడి దగ్గరకువెళ్ళి "బ్రహ్మదేవా! విశ్వామిత్రుడు మహాశక్తిమంతుడవుతున్నాడు. రోజురోజుకూ అతనితపోబలం అమోఘంగా మారిపోతుంది. ఇప్పటికే అతను ఎంతో జ్ఞానాన్ని సంపాదించాడు. అతను దేవతలకంటే కూడా దివ్యజ్ఞాన సంపన్నుడయ్యేలాగున్నాడు. ఇదెంతమాత్రం ఇక సహించరానిది. కనుక వెంటనే అతణ్ణి శీయుగామి చేయకపోతే లాభంలేదు" అని మొరపెట్టుకున్నారు.

అప్పుడు బ్రహ్మ ప్రత్యక్షమై "విశ్వామిత్రా! ఇకనైనా నీ తపస్సు చాలించు. ఋషిలోకానికి నిన్ను రాజుగా ప్రకటిస్తున్నాను. ఇకనుండీ రాజర్షివి" అన్నాడు.

"బ్రహ్మదేవా!" అని ఎంతో భక్తిశ్రద్ధలతో విశ్వామిత్రుడు నమస్కరించాడు. "సృష్టికర్తా! ఈ సమస్త విశ్వమునూ కర్మద్వారా చేయుచూ, కర్మబంధం అంట కుండానే విశ్వకర్తగా వెలుగొందే దేవా! నాకు కావలసింది రాజర్షిగా ప్రజలతో పలుకుబడిగాదూ, గుర్తింపూ గాదు. నేను బ్రహ్మర్షిగా పిలువబడాలి—" అన్నాడు విశ్వా మిత్రుడు.

"అది నీకు దక్కదు. నీవు బ్రహ్మర్షివి కాలేవు" అన్నాడు బ్రహ్మ. "నీవు శాంత స్వభావుడవయ్యేవరకూ, సౌమ్యగుణ సంపన్నుడవయ్యేవరకూ అది నీకు అసాధ్యం.

"నీ హృదయంలోనుండి క్రోధాన్ని దూరంచేసుకో! అసూయాద్వేషాలనుండి తప్పుకో" అని చెప్పాడు బ్రహ్మ దేవుడు.

దాంతో విశ్వామిత్రుడిలో మార్పుకలిగింది. సిగ్గుతో తలవంచుకున్నాడు.

తానింతటి తపస్సు, శక్తి సంపాదనంతా వశిష్టుడిమీద ప్రతీకారం తీర్చుకోవాలనే గదా! అన్ని విషయాల్లోనూ అతనితో సరిసమానంగా ఉండాలనేగా! కాని తాను సాధించగలిగిందేమిటి? కేవలం రాజర్షిమాత్రమే!

కాని విశ్వామిత్రుడు గొప్ప పట్టుదల గలవాడు. తనను తాను అదుపులో పెట్టుకున్నాడు.

తలపైకెత్తి, చేతులు పైకెత్తి, ఒంటికాలిమీద నిలచి ఆహారం విసర్జించి, కేవలం ఏచెట్టువేళ్ళో తింటూ, మంచు

వేసవిలో పంచాగ్నుల (ఐదు అగ్నిగుండాల) మధ్యలో నిల బడి తపస్సుచేశాడు.

చలికాలంలో, వర్షాకాలంలో ఆ ధాటికి తట్టుకుని తపస్సు ప్రారంభించాడు, తనలోనుండి ఆ క్రోధము, అసూయ, ద్వేషమూ తొలగిపోవాలనీ, మళ్ళీ తనజోలికి రాకూడదని.

ఇదంతా చూచి దేవతలు భయపడ్డారు. ఈ తపస్సు సాధారణమయిన తపస్సుకాదు. "దీనిద్వారా ఇతడు అమోఘ శక్తిసంపన్నుడనుట సుస్పష్టం" అనుకున్నారు.

అంతలో వారికి మేనక వృత్తాంతం గుర్తుకొచ్చింది. వెంటనే మరో అందమైన దేవకాంతను విశ్వామిత్రుని తపస్సు భంగంచేయమని పంపారు.

ఆ దేవకాంత విశ్వామిత్రునిముందు తన అందాలన్నీ ప్రదర్శించి, నృత్యంచేసింది. పాటలుపాడింది, అతడ్నిసమ్మో హితుడిని చేయడానికి ఎంతగానో ప్రయత్నించింది.

అయితే విశ్వామిత్రుడు ఈసారి ఆమెను మేనకను స్వీకరించినట్లు స్వీకరించలేదు. కోపంతో మండిపోయి ఆ దేవకాంతను శపించాడు.

అంతలోనే అతను బలహీనుడైపోయాడు. "ఎంత పొరబాటుచేశాను. నాలోని క్రోధాన్ని, తాపాన్ని అణచు కోలేకపోయాను" అని చింతించాడు.

వశిష్టునితో సమానత్వం తాను సాధించగలడా-అనే అనుమానం అతన్ని వేధించింది.

అలానే పట్టువిడువక, మళ్ళీ ఒక నిర్జన ప్రదేశాన్ని

ఎన్నుకుని, కదలకుండా రాయిలా కూర్చుని తపస్సు ప్రారంభించాడు మళ్ళీ.

మరోసారి ఈ దేవతలంతా కళవళ పడ్డారు. కంగారు పడ్డారు. "మనం గనుక ఇతనికోర్కె తీర్చకపోతే ఏదో ఒక రోజు ఇతను మహేంద్ర పదవిని అలంకరించడం తథ్యం" అనుకున్నారు.

అప్పుడు మళ్ళీ అందరూ బ్రహ్మనే వేడుకున్నారు.

అప్పుడు బ్రహ్మ విశ్వామిత్రుడి ముందు ప్రత్యక్షమై "విశ్వామిత్రా! ఇక లే. నీ కోరిక తీరింది. నీవు రాజర్షివి కావు బ్రహ్మర్షివి" అన్నాడు.

అప్పుడు విశ్వామిత్రుడు ఎంతో సంతుషాంతరంగుడై బ్రహ్మకు ప్రణామం చేశాడు. "భగవాన్! నాకు వేద వేదాంగాలన్నీ కరతలామలం కావాలి. సత్యం, దానియొక్క శక్తి, విశ్వాసంలో ఉండే విశిష్టత, మొదలయిన జ్ఞాన సంపదలతో నాకు ప్రసాదించు" అని వేడుకున్నాడు.

బ్రహ్మదేవుడు అతని కోరికలన్నీ తీర్చాడు.

ఇప్పుడు అతనికి సబలపై కోరికే లేదు. వశిష్టునిపై ప్రతీకారవాంఛే లేదు.

—)•(—

తీరని కోరిక

రచన : కొడాలి సాంబశివరావు

పెళ్ళిపందిరి కిట కిట లాడుతోంది. ధగ ధగ మెరిసి పోయే నగలు, రెపరెపలాడే పట్టుచీరెలు, మత్తెక్కించే పట్టు చీరెలు, మత్తెక్కించే సెంటువాసనలూ, ఇవేవి లేవు. కారణం అది ఒక పేదబ్రాహ్మణకన్యపెండ్లి. బంధువులంతా అలాంటి వారే!

ఎక్కడ చూసినా పిలకజుట్లు, బిళ్లగోచీలు కనిపిస్తు న్నాయి. వంటదగ్గర మళ్లులేసాయి, మకిటం రంగు చీరెలు ధరించిన పూర్వ సువాసినులు గడిచిన పెళ్ళి వైభవాలు ముచ్చటించుకుంటూ వంటలు తయారుచేస్తున్నారు.

పెళ్ళికుమార్తె గౌతమికి పూలజడ వేస్తోంది వాళ్ళ త్తమ్మ. దగ్గరే కూర్చుని శ్రద్ధగాచూస్తున్న పూర్ణిమతో-

"ఏం పిల్లా, నీకు పూలజడ వేయాలా?" మేల మాడింది.

ఔనన్నట్లుగా, ఆశగా తలవూపింది ఆమె.

"పువ్వులు మిగిలితే నిజంగా కుట్టత్తమ్మా, దానికి మహాప్రీతి" అంది గౌతమి.

"సరేలే, నీ జడకే తక్కువవుతాయేమోనని నేననుకుంటుంటే" సాగదీసింది మేనత్త.

రెపరెపలాడుతున్న ఆశతో కాస్త తేటగా వున్న పూర్ణిమ ముఖం గుప్పున ఆరిన దీపంలా అయింది.

"ఆఁ, ఇక పెళ్ళి ముఖం కనుక్కుని సరా కళ్యాణ తిలకం దిద్దుతాను" జడ సవరిస్తూ అంది మేనత్త.

పూలజడ బరువుతో మెల్లగా లేచి వెళ్ళింది గౌతమి. వెళుతున్న గౌతమిపైనుంచి చూపులు తిప్పుకోలేకపోయింది పూర్ణిమ.

నడినెత్తిన నాగరం, దానిచుట్టూ ముద్దుగా సన్నజాజి మొగ్గలు, క్రింద బారుజడ, ఆ జడనిండా గుబాళిస్తున్న మొగలి రేకులు, వాటిపై కుట్టిన కనకాంబరాలు, మల్లెలు జడమధ్యలో జడబిళ్ళ. ఓహ్! "అక్కయ్యా! జడ ఎంత బావుంది" తన జడ తడిమిచూసుకుంది. తనదీ బారుజడే, కాని ప్చ్! తన జడకు పూలెవరు కుడతారు? తను పెళ్ళికూతురు కాదుగా, త్వరగా తను పెళ్ళికూతురయితే బావుండును.

ఇలా ఆలోచిస్తూనే ఆశ పూర్తిగా చావక.

"అత్తయ్యా! నాకూ వేయవూ!" అంది జాలిగా.

"ఓసి పిచ్చిమొద్దా, నీకిప్పుడెందుకే! నీ పెళ్ళికి వేస్తానుగా" అంది జాలిగా.

వాళ్ళ మేనత్త అన్నట్లు పూర్ణిమ నిజంగా పిచ్చిమొద్దు కాదుగాని, పన్నెండేళ్ళు వచ్చినా పసితనం వదలలేదు. అమాయకంగా వుంటుంది. పాపం పూర్ణిమకెన్నో బుల్లిబుల్లి

కోర్కెలున్నాయి. వాటిలో అతిప్రీతికరమైన కోర్కె పూల జడ వేయించుకోవడం. పూర్ణిమ వాళ్ళనాన్న గోపాలశాస్త్రి. వేణుగోపాలస్వామి ఆలయంలో అర్చకుడు. నెలకు రెండువందల అరవై రూపాయలిస్తారు దేవస్థానంవారు. హారతిపళ్ళెరంలో డబ్బులు అవీ ముట్టుకోకూడదు. అన్నీ హుండీలోనే వేయాలి. ఆ జీతండబ్బే వారి కుటుంబానికి జీవనాధారం. చందాలెత్తి పెద్దమ్మాయిపెళ్ళి చేస్తున్నాడు. పూర్ణిమ తర్వాత యింకా ముగ్గురు అబ్బాయిలు ఉన్నారు. ఆ ఇల్లాలు క్షేమ. ఉత్తమ ఇల్లాలు గుట్టుగా సంసారం లాక్కొస్తోంది.

◆ ◆ ◆

"అమ్మా, అమ్మా! అక్క పూలజడ ఎంత బాగుంది చూడవే" తల్లి కుచ్చిళ్ళు లాగుతూ అంది పూర్ణిమ.

"అబ్బా, వుండవే! నీ వొకతెవి నువ్వు, నీ అక్కయ్య పూలజడనూ చూచే తీరికా ఏదీ నాకు" ముద్దుగా విసుక్కుంది క్షేమ.

"అమ్మా!"

"ఆఁ ఏమిటి?"

"మరి___"

"నాన్చక ఏమిటో త్వరగా చెప్పు."

"మరి నాకూ పూలజడ కావాలే" గారాంగా అడిగింది.

పకపకలాడింది క్షేమ.

ఆప్యాయంగా కూతుర్ని దగ్గరకు లాక్కుని పాపిట్లో వెంట్రుకలు సరిచేస్తూ "చూడమ్మాయ్, అక్కయ్యకు పెండ్లి

కనుక పూలజడ వేస్తారు. నీ పెళ్ళికి కూడా వేయిస్తాగా. అత్తమ్మనడిగి పూలు పెట్టించుకో వెళ్ళు" అంది.

"అమ్మా, మరే..."

"ఇంకా యేం మరేనే..."

"మరి నా పెళ్ళెప్పుడు చేస్తావు" అమాయకంగా కళ్ళు పెద్దవిచేసి అడిగింది పూర్ణిమ.

"ఓసి నీపిచ్చి బంగారంగానూ, పూలజడకోసం పెళ్ళి చేసుకుంటావటే" నవ్వింది క్షేమ.

"ఇదిగో. అవతల పెళ్ళివారొచ్చే వేళయింది. ఏమిటి తల్లీ కూతుళ్ళూ తీరిగ్గా ముచ్చటించుకుంటున్నారు" పెళ్ళి పందిట్లోకి కావలసిన వస్తువులు తీసుకెళ్ళడానికి వచ్చిన గోపాలశాస్త్రిగారు హెచ్చరించారు.

"ముచ్చట్లంటే ముచ్చట్లా...మీ చిన్నమ్మాయి కూడా పెళ్ళికావాలట" నవ్వాపుకుంటూ చెప్పింది క్షేమ.

వెళుతున్నవాడల్లా వెనక్కు తిరిగి, "ఔనా పూర్ణా! అదెంతభాగ్యంలే, పెళ్ళిసంబరంలోపడి స్కూలెగ్గొట్టావుగా, వెళ్ళాక మీ టీచరు నీ కోర్కె తీరుస్తుందిలే"నవ్వుకుంటూ వెళ్ళాడు.

భర్త మాటలకు క్షేమకూడా నవ్వింది.

తల్లీ తండ్రీ ఇద్దరూనవ్వటంతో ఉక్రోషంతోకళ్ళల్లో నీళ్ళు తిరిగాయి పూర్ణిమకు.

"ఛీ! ఈ పెద్దాళ్ళకు పనేంలేదు. హి...హి...హి...

నవ్వటమే పని అనుకుంటూ..." తనివితీరా పూలజడ చూడ టానికి గౌతమి దగ్గరకు వెళ్ళింది.

◆ ◆ ◆

"ఇదిగో, వస్తున్నావా?"

"ఆ...ఆ, ఏమిటి?" తులసితోట దగ్గర్నుండి వస్తూ అంది క్షేమ.

"మా అక్కయ్య ఉత్తరం రాసింది."

"సంగతేమిటి?"

"వాళ్ళత్త మంచం దిగటంలేదంట, అబ్బాయి పెళ్ళి చేస్తేగాని వీల్లేదని గొడవ పెడుతుందట."

"పాపం-ఇంతప్పట్నుంచి పెంచిందిమరి."

"వచ్చి ముహూర్తం పెట్టించుకొమ్మని వ్రాసింది."

"ఆఁ" భయంగా చూసింది.

"ఎలాగండి, గౌతమి పెళ్ళిచేసి సంవత్సరం కాలేదు. మళ్ళీ పెళ్ళంటే మనవల్ల అవుతుందా? చందాలివ్వమంటే మాత్రం ఎవరిస్తారు" అంది దిగులుగా క్షేమ.

"ఆ భయమేమీ లేదు. పెళ్ళి వాళ్ళేచేస్తారట."

"ముసలమ్మ గొడవ పెట్టినంతమాత్రాన వీళ్ళు తొందరపెట్టడం బాగుందా?"

"అదికాదే మొద్దూ, ముసలమ్మకు రెండెకరాలపొలం వుంది-తను చచ్చేలోగా పెళ్ళిచేస్తే మనవడిపేర, లేదా తన కూతురిపేరా వ్రాస్తానని బెదిరిస్తోందట. ఏం చేస్తారు మరి?"

"అట్లా చెప్పండి."

"పూర్ణా, నీకు పెళ్ళి కావాలన్నావుగా - చేసుకుం

టావా?" ఇంకా వ్యక్తురాలు కాని పూర్ణిమను అడిగింది క్షేమ.

"ఓ, చేసుకుంటాను. పూలజడ వేస్తారామరి!" అమా యకంగా అడిగింది.

దాని అమాయకతకు కళ్ళలో నీరూరింది క్షేమకు.

'ముక్కుపచ్చలారనిపిల్ల దీనికిప్పుడే పెళ్ళేమిటని' కానీ తప్పదు. పూర్ణిమకు వయసుతో బాటు బుద్ధి పెరగలేదు. అంతా పసిమనస్తత్వమని ఈనాడు పిల్లలకుండే తెలివితేటలు, పనిపాటలు పూర్ణిమలో మచ్చుకైనా కనిపించటంలేదు. దీని లోటు తెలిసి ఎవరు చేసుకుంటారు.

బొమ్మల పెళ్ళిళ్లు, పూలజడలు. దాని ఆలోచనలు ఎంతసేపూ వీటిచుట్టూ తిరుగుతుంటాయి.

క్షేమ ఆలోచనలో ఉండగానే—

"అమ్మా! ఇదిగోనే, నా కూతుర్నికూడా పెళ్ళి కూతుర్ని చేశాను" అంటూ చంకలో బొమ్మను చూపింది.

అది గౌతమి ఈడేరినపుడు మునసబు గారింట్లో తెచ్చింది. పేరంటం అయ్యాక తిరిగి ఇవ్వబోతే ఏం భాగ్యం వుండనివ్వండి అంది మునసబు భార్య.

ఆ బొమ్మకు గుడ్డలతో జడవేసి తండ్రి పూజచేసి తెచ్చిన మాలచుట్టి పూలజడ వేసింది. కళ్యాణబొట్టు పెట్టింది.

క్షేమ ఆ బొమ్మనుఅందుకొని "బాగుందమ్మా, వెళ్లి ఆడుకో" అంటూ పంపించేసింది.

"ఏయ్ వంమ్మా, మా అమ్మ నాకు పెళ్ళి చేస్తుం

దట. నాకు పూలజడ వేస్తుందన్నంత సంబరంతో చెప్పింది పూర్ణిమ.

నీళ్ళబిందె నెత్తుకొని వస్తున్న వరలక్ష్మి తమాషాగా నవ్వుతూ "ఇంకేం, చేసుకో" అంది.

"ఎంచక్కా నాకే పెళ్ళి, నీకు ఇవుడే చేయరుగా పాపం" అంది పూర్ణిమ.

"నాపెళ్ళికేం తొందరలేదు"అంది నవ్వాపుకుంటూ.

"ఎందుకమ్మా, పెళ్ళి అయితే బొట్టు, పూలు తెచ్చి పూలజడ వేస్తారుగా" అంది పూరిస్తున్నట్లు.

ఈ పిచ్చిపిల్ల జీవితంలో పెళ్ళికంటే పూలజడకే ఎక్కువ ప్రాధాన్యత యిచ్చేట్టుంది అనుకుని నిట్టూరుస్తూ వెళ్ళింది వరలక్ష్మి.

పూర్ణిమ చిరకాల కోరిక తీరే రోజు వచ్చింది. తెల్ల వారితే పూర్ణిమను పెళ్ళికూతురు చేసుకొని తీసుకెళ తారు.

కానీ తెల్లవారకముందే గోపాలశాస్త్రి అక్క దగ్గర నుంచి మనిషి వచ్చాడు.

ముసలమ్మ గంటలమీద ఉందని, వున్నవాడు వున్న ట్లుగా పూర్ణిమను తీసుకొని రమ్మని కబురు తెచ్చారు.

తల్లి, తండ్రి, తాత, అక్క, బావ, తమ్ముళ్ళు అంతా ప్రయాణసన్నాహంలో కంగారుగా ఉన్నారు.

"వేణుగోపాలా! ఈ రెండురోజులూ ముసలమ్మను బ్రతికించు స్వామీ!" అని వేడుకుంది క్షేమ.

"అమ్మా! నాకు పూలజడ వేయకుండానే వెళ్దా మంట్లు...!"

పూర్ణిమ మాటలు పూర్తిచేయకముందే "నీ పూల జడపై బండ, నీపై బండ. ఎవరి అంతరంలో వాళ్ళు ఛస్తుంటే నీకు పూలజడ తక్కువ ఉంది" గట్టిగా విసుక్కుంది క్షేమ.

పాపం బిక్కచచ్చిపోయింది పూర్ణిమ.

ఛీ, ఈ పెద్దాళ్ళమాటలు అసలు నమ్మకూడదు. అక్కయ్య పెండ్లప్పుడేమో అలాగంది. ఇప్పుడు నాపెళ్ళిగదా! పూలజడ లేకుండా పెళ్ళిచేస్తారా ఎవరయినా? అనుకోని ఈ నిరాశకు పూర్ణిమకు ఏడుపొచ్చింది.

బిగ్గరగా ఏడ్చేసింది.

అటుగావచ్చిన తండ్రి "వేణుగోపాలా! అసలే శంగా రుతో చస్తుంటే ఈ ఏడ్పేమిటి స్వామీ!" అంటూ.

"ఎందుకమ్మా, ఎవరేమన్నారు?" అన్నాడు కూతురు దగ్గరకువస్తూ.

"అమ్మ చూడప్పా. పూలజడ వేయమంటే తిట్టింది" అంది వెక్కుతూ.

ఆ చిన్నారి కోర్కె అర్థమై మనస్సు ఆర్ద్రమైంది తండ్రికి. జాలిగా బిడ్డను ఒడిలోకిచేర్చుకొని "అదికాదమ్మా ఇక్కడే వేసుకొని వెళితే అక్కడికెళ్ళేసరికి వాడి, రాలి పోతవి. అక్కడే వేస్తారు. మా అమ్మవుగా ఏడ్వకు" అని సముదాయించాడు.

ఈమాట సబబుగా తోచింది ఆమెకు.

"ఈమాట చెప్పవచ్చుగా మరి. అమ్మ అలా కసురు కుందేం" కళ్ళుతుడుచుకుంటూ అంది.

"అమ్మ ప్రయాణం చికాకులో వుంది.
పరికిణీ ఇలాతే" అంటూ మరపించాడు గోపాల
సాయంత్రం రెండు చెంచాలుపాలు త్రాగిన
రాత్రి నాల్గు చెంచాలు త్రాగి పడుకుంది. అర్ధరా
వుందర్రా అంటే లేచి తీసిపెట్టిన పాలు పోశారు.
త్రాగింది.

తెల్లారాక—

"ఒరే. నాకేం ఫరవాలేదు పెళ్ళికొడుకును
అంది ముసలమ్మ.

అన్నీ తయారు చేసుకున్నారు గనుక
తయారుచేశారు.

తల్లి కోప్పడుతుందని మెల్లగా మేనత్త దగ్గ
పూర్ణిమ.

"అత్తమ్మా!"

"ఏమ్మా?"

"మరి నా పూలజడ ఎవరు వేస్తారు?"

"అయ్యో తల్లీ! ఈ ముసల్ది చావుబ్రతుకు
వుంటే ఇక మాకు పూలు, పండ్లు ఏం గుర్తుంటాం
తెల్లవారేవరకూ బ్రతుకుతుందాని అనుకున్నా
అదృష్టం-బ్రతికింది.

సరేలే నాతో యీ కబుర్లన్నీ యెందుకు?
జడవేయించుకో, ఇంకోసారి చూద్దాం. అంది అను

"ఇపుడుచేసి మళ్ళీ పెళ్ళిచేస్తారా?"ఆశ్చర్యం
అంతవాడావుకిలోనూ ఫక్కున నవ్వలేకపోయింది

"ఏమమ్మా! కోడ- అపుడే నవ్వేస్తోందా" క్షేమ అడిగింది. నవ్వుతూనే సంగతంతా చెప్పింది పూర్ణ మేనత్త.

"పూర్ణా! పెళ్ళప్పుడే కాదు. తర్వాతెప్పుడయినా కట్టుకోవచ్చు పూలజడ" అంది.

"మరి అమ్మ ఎప్పుడు వేయలేదే" తల్లి వేపు నిష్ఠూరంగా చూస్తూ అంది పూర్ణ.

"నిజంగా వదినా, నీవు వేసివుండాల్సింది. పాపం ఎంత మోజు" అంది జాలిగా మేనత్త.

"ప్చ్! నీకు తెలియందేముంది వదినా! నా తీరుబడి నీకు తెలియదా? ఏమిటో పిల్లల చిన్న చిన్న ముచ్చట్లు కూడా తీర్చలేని అసమర్థపు బ్రతుకైపోయింది" కళ్ళ నీరు పెట్టుకుంది క్షేమ.

"పోనీలే వదినా! దిగులుపడకు. నాకుమాత్రం ఎవరున్నారు. నేను పూర్ణ ముచ్చటలన్నీ..." ఓదార్చింది పూర్ణ మేనత్త.

"రండర్రా! తలంటీరాలు చేయాలి" అంటూ పెళ్ళి పెద్దలు పిలవటంతో ఇద్దరూ కదిలారు.

పీటలపై దిగులుగావున్న పూర్ణను చూసి, "ఎందుకే పూర్ణా అలావున్నావు" అంది వరుసకు ఆడబిడ్డ అయిన ఒక బిడ్డ.

అంతవరకు ఉగ్గబట్టుకొన్న పూర్ణ-

"నాకు పూలజడ వేయకుండానే పెళ్ళిచేస్తున్నారు" అంటూ బావురుమంది.

ఆమె అమాయకత్వానికి అంత గొల్లున నవ్వారు. కొందరు పాపం అన్నారు.

క్షేమ కోరిక విన్నట్టున్నాడు గోపాలుడు. పెళ్ళి అయే వరకు క్షేమంగా వుంది ముసలమ్మ.

"అమ్మా, అమ్మా! ఈవూరిలో చెరువుందట వెళ్లొస్తానే అంది పూర్ణ.

"వద్దమ్మా, పసుపుకాళ్ళతో వెళ్ళగూడదు."

"ఆ, ఆహా, నీవన్నిటికీ అలానే అంటావు. మరి బావ వెళ్తున్నాడే. బావకిమాత్రం పసుపు కాళ్ళు కాదా?" గునిసింది.

ఏం చెప్పాలో తోచలేదు ఆమెకు.

"వెళ్తున్నా" అంటూ వెనక్కి తిరిగిన పూర్ణ పరికిణీ వంక చూసి "పూర్ణా ఆగు ఇలారా" అంటూ పిలిచింది.

అబ్బ మళ్ళీ ఏమిటమ్మా విసుక్కుంది పూర్ణ.

"ఏదీ ఇటుతిరుగు. ఆ అయిందిపని. వెళ్ళి అదుగో ఆ మూల కూర్చో! పదినా పదినా" అంటూ లోపలకువెళ్ళింది క్షేమ.

అయోమయంగా లంగా చూసుకుని ఎర్రగా, అసహ్యంగావుండి "తన లంగాకు ఎలా వచ్చిందీ రోత" అనుకుంటూ నిల్చుంది పూర్ణ.

"ఏమోయ్ మురళీ! మీ ఆవిడ పెద్దదైంది" అంది పెళ్ళికివచ్చిన మురళి మేనత్త.

పెద్దల ప్రోద్బలంతో రంగునీరు తెచ్చి మురళి గుడ్డలపై చల్లారు పూర్ణ తమ్ముళ్ళు.

"బావా, బావా! మరే, వచ్చేటప్పుడు నాకు కలువ పూలు తేవూ!" చిన్నపిల్లలా అడిగింది పూర్ణిమ.

అమ్మలక్కలంతా హాయిగా నవ్వారు.

మురళికి సిగ్గనిపించింది. పరిగెత్తినట్లే వెళ్ళాడు.

అందరూ ఆమె అమాయకత్వాన్ని గురించి ముచ్చటిస్తూ కూర్చున్నారు.

ఈ ముచ్చటకూడా తన కళ్ళముందు జరగటంతో మురిసిపోయింది ముసలమ్మ.

ఒడ్డు చేరాక 'బావా! బావా!' అని పూర్ణిమ కోరిన కోర్కె గుర్తుకొచ్చి సన్నగా నవ్వుకున్నాడు. పిచ్చిపిల్ల.

అంతముందిలో అలా చెప్పవచ్చా! తనదగ్గరకివచ్చాక అన్నీ నేర్పాలి. పూర్ణ యెంత అమాయకంగా, ముద్దుగా ఉంటుంది. దానికేమిటో పువ్వులంటే అంతటి ఆపేక్ష. ఇలా ఆలోచించుకుంటూ తెలియకుండానే పువ్వులున్న స్థలంచేరుకొని చేతినిండా త్రెంచుకొని వెనుతిరిగాడు. అక్కడ లోతు ఎక్కువ. అబ్బ నీరసంగా ఉంది. ఒడ్డు చాలా దూరంగా వుంది. అంతదూరం నే వెళ్ళగలనా!

అంతే! ఆ ఆలోచన రాగానే మురళి కాళ్ళు నిస్సత్తువగా తేలిపోసాగాయి. ఇంతలో ఎనుములు తోలుకొని వచ్చారు యిద్దరు పశువులకాపర్లు.

వాళ్ళను చూసి "ఒరే, మునిగిపోతున్నానురా... రండిరా" అంటూ కేకలు పెట్టాడు.

మురళి కేకలు విన్నవారు "అయ్యయ్యో" అని ఆలస్యం చేయకుండా చెరువులో దూకారు.

ఇంతలో యింకా రెండు మునకలు వేశాడు మురళి. పశువులకాపర్లు కంగారుగా, వేగంగా వెళ్ళారు. కానీ, అప్పటికే ఆలస్యమైంది.

మురళి యిక పైకి తేలలేదు.

పశువులకాపర్లు లబలబలాడుతూ వూర్లోకి వచ్చి కనబడిన వారందరికీ మురళీ మునిగిపోయిన సంగతి చెప్పారు.

అందరూ చెరువుదగ్గరకు వెళ్ళారు.

సంగతి తెలిసిన క్షేమ, మురళీ తల్లితండ్రులు మిగిలిన బంధుజనం గుండెలు బాదుకుంటూ చెరువువేపుపరుగెత్తారు.

ఇంట్లో వూర్ణిమ, ముసలమ్మ మిగిలిపోయారు.

మురళి మునిగి దాదాపు రెండుగంటలయింది.

ఇంకా తేలలేదన్న కబురు వినగానే యిక మురళి తన దగ్గరకు రాడని తెలుసుకున్న ముసలమ్మ తానే వెళ్ళింది మురళిదగ్గరకు.

ఉలుకూ పలుకూ, లేక పడివున్న ముసలమ్మనుచూచి "అవ్వా...పలుకవ్వా...ఎందుకవ్వా పలుకవు...అయ్యో ఎవరూ రారే, బావకూడా రాలేదు, అత్తమ్మా, అమ్మా! బావా" అని అందరినీ పేరు పేరున కేకలువేసి పిలుస్తూ ఏడుస్తుంది వూర్ణిమ.

ఆమెను ఓదార్చటానికి జీవంలేని ఆ ముసలమ్మతప్ప వేరే ఎవ్వరూ లేరు.

దాదాపు ఒంటిగంటకు మురళిని...కాదు మురళి శరీరాన్ని బయటకు తేగలిగారు.

బయటకు తీస్తూనే అందరిదృష్టి మురళీ చేతిలోనికలువపూలపై పడింది.

ప్రాణమైనా వదిలాడుగానీ,కలువలువదలలేదు మురళి. మురళి తల్లిదండ్రులను ఓదార్చటం ఎవరివల్లా కాలేదు. క్షేమ గుండె నీరై పోయింది. చేష్టలుదక్కి నిల్చుంది. కొత్త పెళ్ళి కొడుకు, తొలిసారి కోరిన తన చిన్నారిభార్య కోర్కెతీర్చడానికి ఉత్సాహంతో వెళ్ళిన మురళి పదిమంది చేతులమధ్య వచ్చాడు.

వీళ్ళను చూడగానే పూర్ణిమ పరుగు పరుగున వచ్చి మురళీ చేతిలోని పూలు తీసుకొని "అత్తయ్యా! అవ్వ పలకడం లేదు. అరె! బావను ఎందుకు ఎత్తుకొచ్చారు! మామయ్యా ఎందు కేడుస్తున్నావ్?"అంటున్న పూర్ణను చూసినవారిదుఃఖం మురళిని బలిగొన్న చెరువులా అయింది.

మురళిని పోగొట్టుకున్న దుఃఖం ముందు ముసలమ్మ మరణం ఎవరినీ బాధపెట్టలేదు.

◆ ◆ ◆

పూర్ణిమ వెంట్రుకలు తీయాలంటున్నారు.

"అమ్మా! నాకు ఒక్కసారైనా పూలజడ వేయలేదు. ఎందుకే నాకు వెంట్రుకలు తీస్తారట. నేనేం చిన్న పిల్లనా? అమ్మా, వద్దే నా వెంట్రుకలు తీయవద్దనవే. ఇంకెప్పుడూ పూలజడ వేయమని అడగను అమ్మా. అమ్మా!"

"పూర్ణా!" బిగ్గరగా కేకవేసి లేచికూర్చుంది క్షేమ. తెల్లవారితే పూర్ణిమకు వెంట్రుకలు తీస్తారు.

జరిగేవాటితో తనకేం సంబంధంలేనట్టు హాయిగా, కలలు, కల్మషం లేని సుఖనిద్రపోతోంది ఆమె.

రేపటిని తలచుకొని చివురాకులా వణికిపోయింది క్షేమ. తెల్లవారేవరకు శిలావిగ్రహంలా అలా కూర్చొనే వుంది క్షేమ.

◆ ◆ ◆

"ఆపండి!" భద్రకాళిలా అరిచింది క్షేమ.

ఎక్కడివారక్కడే నిలిచిపోయారు.

"అయ్యా! మమ్మల్ని కులంనుంచి వేరుచేసినా, ఊరునుంచే వెలివేసినా సమ్మతమే. కానీ, ముక్కుపచ్చలారని నా బిడ్డను కురూపినిమాత్రం చేయకండి. పూలజడ, పూలజడ అంటూ వేధించే నా బిడ్డ వెంట్రుకలు మీకేం అడ్డు వస్తాయి?"

"అమ్మా క్షేమా! అన్నీ తెలిసిన నీవు ఇలా మాట్లాడితే ఎలా? సాంప్రదాయం ప్రకారం—"

"హుఁ, యేదయ్యా సాంప్రదాయం? చావబోయే ముసలమ్మ కోరకు పాలచెక్కిళ్ళ పాపను పెళ్ళికూతురును చేయడం సాంప్రదాయమా? పసుపుతాడు కట్టిన మూడవ నాడే ఆ అల్పాయుష్కుడు మరణిస్తే అందుకు...అందుకు నా బంగారు తల్లిని వికృతంగామార్చడమేనా సాంప్రదాయం? ఏదయ్యా! చెప్పండయ్యా చెప్పండి!"

"మీరిలా నియమవిరుద్ధంగా చేస్తే తర్వాత చాలా కష్టాలలో పడతారు" హెచ్చరించాడొక పెద్దమనిషి.

"ఏమిటి? కష్టాలా? ఇంతకంటే కష్టాలా? కన్న కూతురు తొలిసారిగా రజస్వల అయితే తొమ్మిదిరోజుల స్నానంకూడా చేయించకముందే కర్మలపేరుతో వెంట్రుకలు తీస్తుంటే చూసే కష్టంకంటే పెద్ద కష్టం యింకొకటుందా? వుంటే వుండనివ్వండి. మాకేం భయంలేదు.

"ఈరోజు మౌనంగా మీ ఆచారాలకు తలవంచి తర్వాత...తర్వాత జీవితాంతం బోడిగుండుతో నా కూతుర్ని చూసి క్రుంగిపోయేకంటే, ఈ రోజు ధైర్యంగా మీ ఆచారాలను అరికట్టడమే నా ధ్యేయం" బిడ్డను ఒడిలో చేర్చుకుని మమ్మల్నెవరూ ఏమీచేయలేరన్న నిర్ణయంతో నిలిచిన క్షేమదగ్గరకు రావడానికి ఎవరూ సాహసించలేకపోయారు.

ఆ మాటలకు కొందరు ముత్తయిదువులు బుగ్గలు నొక్కుకున్నారు, చెవులు కొరుక్కున్నారు. సాంప్రదాయ సంకెళ్ళు తగిలించుకున్నవారంతా ఆమెను ఓ మూర్ఖురాల్ని చూసినట్లు చూశారు.

కానీ, ఆమె మాత్రం ఎవర్నీ లెక్కచేయనట్లుగా వుండిపోయింది.

—|:|—

జ్ఞానోదయం

పూర్వం మత్స్యరాజ్యాన్ని మణిపాలుడనే రాజు పరిపాలిస్తుండేవాడు. తాను చాలా తెలివిపరుడిననీ, మహా జ్ఞానిననీ గర్వపడుతూ ఉండేవాడు.

ఒకనాడు మణిపాలుడు స్వజనంతో కొలువుదీరి ఉండగా నిగమశర్మ యను ప్రక్కవూరి బ్రాహ్మణుడు రాజు దర్శనార్థమై వచ్చి "మణిపాలు మహారాజులవారికి మంగళమగుగాక" అని దీవించాడు. అందులకు రాజు "ఎవరు మీరు? ఏమి పని మీదవచ్చారు?" అని ప్రశ్నించాడు.

"నన్ను నిగమశర్మ యంటారు. నేను పెద్దదైన దైవ కార్యమొకటి తలపెట్టాను. అందులకు ధనసహాయం కొరకు మీవద్దకు వచ్చాను" అంటూ వినయంగా మనవి చేసుకున్నాడు.

"ఏమిటీ? దైవకార్యమా?" వ్యంగ్యంగా నవ్వుతూ, "దేవుడెక్కడున్నాడు? ఎలా ఉంటాడు? ఏం చేస్తుంటాడు?" ప్రశ్నించాడు. నిగమశర్మ ఒక్కక్షణం తెల్లముఖం వేశాడు. "పురాణ గ్రంథాలలో ఉన్న విషయమైతే ఏదయినా చెప్ప వచ్చు. ఏ గ్రంథంలో లేని యీ ప్రశ్నలకు ఎవరు సమా

ధానం చెప్పగలరు మహారాజా!" భయపడుతూనే అన్నాడు నిగమశర్మ.

"మాకు గ్రంథ విషయాలు కాదు కావలసింది. ప్రత్యక్ష సాక్ష్యం" అన్నాడు రాజు.

"క్షమించండి మహారాజా! ఈ ప్రశ్నలకు అంతసులువుగా సమాధానం లభించదు. కొద్దిగా గడువుకావాలి."

"ఎన్నిరోజులు కావాలి?"

"ఒక వారంరోజులుపైన పట్టవచ్చు. లేదా ఒక నెల రోజులయినా పట్టవచ్చు."

"సరే ఒక వారం రోజులు గడువిస్తున్నాను. ఈలోగా నేనడిగిన ప్రశ్నలకు జవాబుచెప్పకపోతే నీతల తీయించి కోట గుమ్మానికి వ్రేలాడదీయిస్తాను. తెలిసిందా?"

"చిత్తం ప్రభూ!" అంటూ శలవుతీసుకొని దిగులుగా ఇంటిముఖంపట్టాడు నిగమశర్మ.

రాజుగారిచ్చిన వారంరోజులుగడువుపూర్తికావస్తోంది. నిగమశర్మ దిగులుతో కృంగిపోతున్నాడు. ఎన్నోపురాణాలు, గ్రంథాలూ అన్నీ తిరగేసి చదివాడు. కానీ రాజుగారి ప్రశ్నలకు సమాధానం లభించలేదు.

ఇలా ఉండగా నిగమశర్మ శిష్యుడు గొల్లవాడొకడు గురువుగారు దిగులుగా ఉండటం పసిగట్టాడు.

"యేంటిసాములు! దేన్నిగురించి అంతగా దిగులు పడుతున్నారు" అని అడిగాడు. "దేన్నిగురించి అయితే నీకెందుకు? నీవేమన్నా ఆర్చేవాడివా? తీర్చేవాడివా? నన్ను విసిగించక అవతలకుపో" అంటూ కసురుకొన్నాడు నిగమ

శర్మ. "అదేంటిసాములు అట్టా అంటారు? మీకొచ్చిన కష్ట మేమిటో చెప్పండి సిటికెలో తీరిచేత్తాను."

"ఏ మొహం, ఇన్ని గ్రంధాలు చదివిన వాడిని నాకే తెలియని విషయాలు నీకేం తెలుస్తాయి?" నిరాశగా అన్నా డాయన.

"అసలు విషయమేమిటో శలవిత్యండి ఆలోచిద్దాం" అంటూ బలవంతంమీద ఆయన వద్దనుండి అసలు విషయం తెలుసుకుని తేలికగా నాలుక చప్పరించేశాడు.

"ఓస్ ఇంతేనా? దీనికింత వ్యథ చెందడమెందుకు? రాజుగారివద్దకు నన్ను పంపిస్తే తగిన సమాధానం చెప్పి చక్కావస్తాను" అన్నాడు గొల్లవాడు.

నిగమశర్మ ఆశ్చర్యంగాచూస్తూ "ఏమిటి రాజుగారి వద్ద తగిన సమాధానాలు నీవు చెబుతావా?"

"మీరేం దిగులుపెట్టుకోక, రాజుగారి వద్దకు నన్ను పంపండి, జవాబులు ఆ దేవుడేపలికిస్తాడు నాచేత" అన్నాడు.

"రాజుగారి ప్రశ్నలకు తగిన సమాధానం చెప్పకపోతే తల తీయించి కోట గుమ్మానికి కడతాడు తెలుసా?" అన్నాడు శర్మ.

"ఫర్వాలేదుసామీ! అంతవరకూవస్తే నాతల ఇచ్చి మీతల కాస్తాను. మీరేమీ దిగులుపడక నన్నుపంపించండి. అన్నిటికీ ఆ దేవుడే ఉన్నాడు."

"సరే వెళ్ళిరా! నీ ఉత్సాహమెందుకు కాదనాలి?"

దైవకటాక్షం ఎలా వుంటే అలా జరుగుతుంది అని గొల్లవానిని దీవించి రాజుగారి వద్దకు పంపాడు.

గొల్లవానిని చూస్తూనే రాజు ప్రశ్నించాడు "ఎవరు నీవు?" అని.

"నేనొక గొల్లవాణ్ని నిగమశర్మగారి శిష్యుడ్ని"

"నిగమశర్మగారి శిష్యుడవా?" యని "మీ గురువు గారేరి?"

"మా గురువుగారికీరోజు ఒంట్లో చాలా సుస్తీగా వుంది ప్రభూ! అందుకని మీ ప్రశ్నలకు సమాధానం చెప్పి రమ్మని నన్ను పంపారు" అని చెప్పాడు.

గట్టిగా నవ్వుతూ "యేమిటి మా ప్రశ్నలకు నువ్వు సమాధానం చెబుతావా?" అన్నాడు రాజు.

"ఔను ప్రభూ!"

"సమాధానాలు సరిగా చెప్పకపోతే యేం జరుగుతుందో తెలుసా?"

"తెలుసు ప్రభూ! శిరచ్ఛేదం" నిర్లిప్తంగా అన్నాడు గొల్లవాడు.

"సరే ప్రశ్నలడుగుతున్నాను సమాధానం చెప్పు."

"అడగండి ప్రభూ! మీరు అడగవలసినరీతిగా అడిగితే సమాధానాలు వస్తాయిగాని లేకపోతేలేదు. ఆపైనమామీద నిందవేసి ప్రయోజనంలేదు."

"అంటే ఏ రీతిగా అడగాలని నీ ఉద్దేశ్యం?" కోపంగా చూస్తూ అన్నాడు రాజు.

"శాంతించండి మహారాజా! దేవుణ్ణి గురించి అడిగి తెలుసుకోనేవాడు శిష్యుడు, చెప్పేవాడు గురువు. గురువు పైన వుండటం, శిష్యుడు క్రింద వుండటం ధర్మం. అంతేకాని శిష్యుణ్ణి పైన కూర్చోబెట్టి గురువును క్రింద నిలబెట్టి అడిగితే సమాధానాలు ఎలా వస్తాయి?" అని సూటిగా ప్రశ్నించాడు.

రాజు మనసులో తాను ఇతనిని చెప్పించినబట్టి బాగానే వుంది! అనుకుని "సరే నీవు వచ్చి ఈ సింహాసనం మీద కూర్చో. నేను క్రింద కూర్చుంటాను" అన్నాడు.

గొల్లవాడు అలాగే సింహాసనం మీద కూర్చుని "ఇక మీ ప్రశ్నలేమిటి అడగండి ప్రభూ" అన్నాడు.

రాజు వేసిన మొదటి ప్రశ్న: "దేవుడు యెక్కడ వుంటాడు?"

"అక్కడ, ఇక్కడ అని లేదు. సర్వాంతర్యామి ఎక్కడ పడితే అక్కడ ఉంటాడు."

"మరి నాకు ఎక్కడా కనిపించడే?"

"చూడగల కళ్ళు వున్నవారికి కనిపిస్తాడు."

"ఎలా ఉంటాడు?"

"ఎలా వుంటాడో ప్రత్యక్షంగా చూపించి మీ అనుమానం తీరుస్తాను. ఒక గ్లాసుడు పాలు తెప్పించండి" అన్నాడు.

"పాలు ఎందుకు?"

"తర్వాత చెబుతాను ముందు తెప్పించండి."

పెట్టాడు. ప్రపంచంలో దేవుడిలాగే క్రిందవాళ్ళను మీద, మీదవాళ్ళను క్రింద చేస్తుంటాడు."

గొల్లవాని మాటలకు రాజు అమిత సిగ్గుపడిపోయి "నీ మాటలతో నాకు జ్ఞానోదయమయింది. ఇకనుంచి నా సర్వ స్వమూ ఆ దేవుని కార్యానికే వినియోగిస్తానని మీ గురువుగారితో చెప్పు" అని పూలమాలలతో ఆ గొల్లవానిని సత్కరించి పంపాడు రాజు.

సమాప్తం